

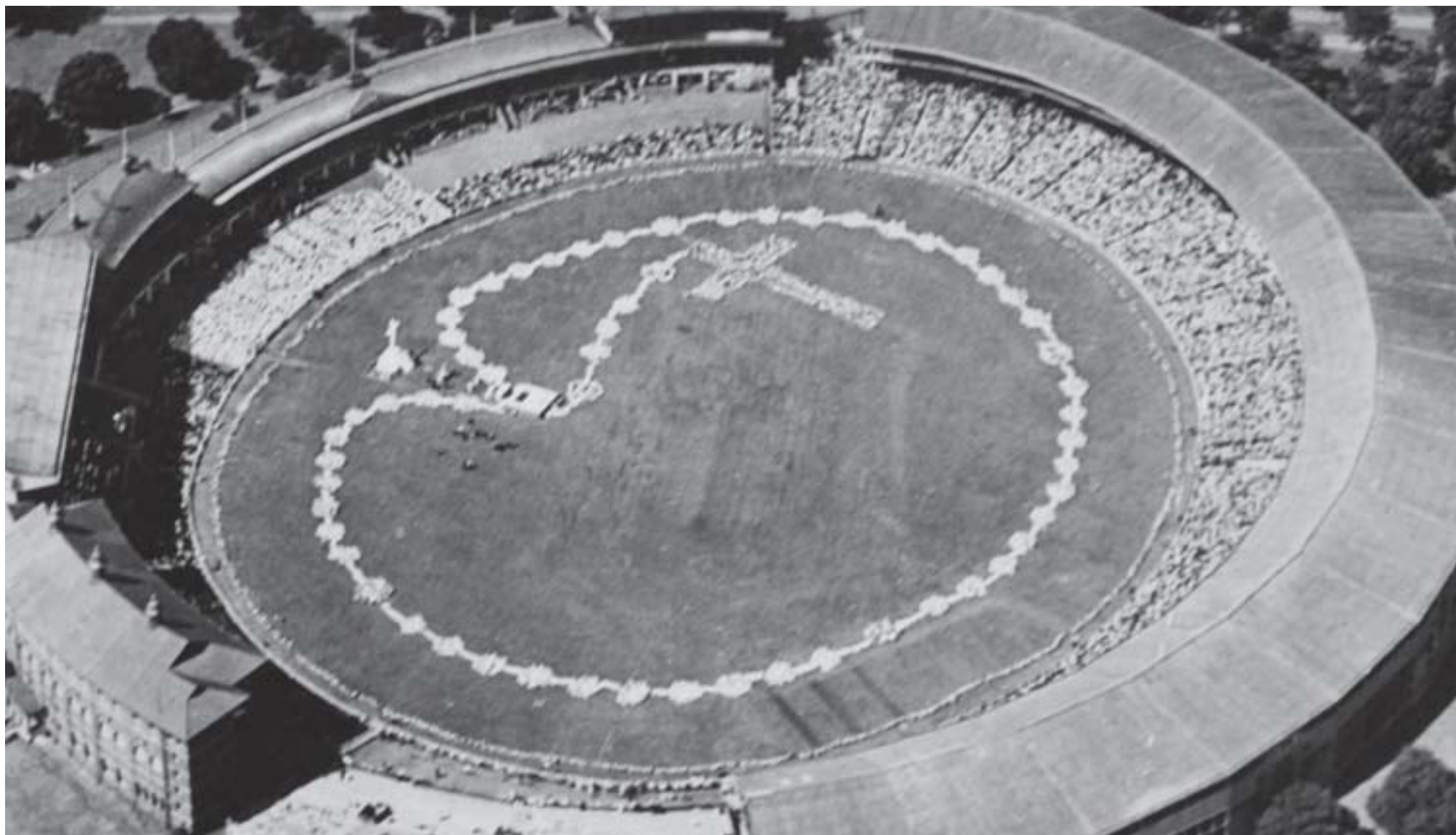
KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. MÁJA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

80 000 ľudí sa modlí sv. ruženec. Na túto pohľadnicu z roku 1951 sme narazili v starých archívoch

V novembri 2015 pápež František vysviacal v Lateránskej bazilike nového biskupa. V príhovore mu povedal: „Tvoje slová nech sú jednoduché, aby im každý rozumel. Nedrž dlhé kázne!“ V apríli 2016 vydal dlho a netrpezlivo očakávanú pastorálnu exhortáciu *Amorislaetitia* (Radost z lásky), ktorá nie je ani jednoduchá, ani krátka. Jej oficiálny anglický text má 264 strán a pozostáva z vyše 60 000 slov. (Len pre porovnanie: tento príspevok má 2 550 slov).

Je to najdlhší dokument pápežského magisteria vôbec. Moderný človek, ktorému je vždy naponáhlo, nemá rád dlhé traktáty a tak „zanepřázdnení“ ľudia a podobní záujemci sa s ňou oboznamujú len nepriamo, cez druhotné pramene. Prečítajú si, čo o nej píše žurnalisti, publicisti, vatikanisti a odborníci i „odborníci“ na náboženské otázky a osvoja si ich závery.

Exhortácia nie je ani jednoduchá, ani jednoznačne zrozumiteľná. Viaceré časti jej obsahu si vyžadujú nielen dôkladné čítanie, ale aj spresňujúci výklad. A tým výkladom sa už dnes zaoberajú početní teológovia, sociológovia, publicisti... pri čom dochádzajú k nerovnakým záverom. Má a ešte dlho bude mať svojich obdivovateľov i kritikov, bude sa o nej rečníť, písať, debatovať... Jedným netypickým príkladom takej debaty bolo stretnutie, ktoré dňa 19. apríla 2016 usporiadala americká jezuitská univerzita FordhamUniversity in New York

O exhortácii *Amorislaetitia*

City. Debata mala neobyčajne provokatívnu tému, *Isthe Pope Catholic?* – Je pápež vôbec katolíkom? Debatovali štyria známi civilní i cirkevní odborníci. Odznali pri tom názory, že exhortácia je destabilizačný dokument, ktorý vniesol do Cirkvi dvojzmyselnosť (ambiguity), aká tam doteraz nebola.

V čase písania tohto príspevku (apríl 2016) slovenský preklad exhortácie **FRANTIŠEK VNUK** nebol ešte naporúdzí. A preto nezaškodí oboznámiť sa s jej obsahom a poukázať na niektoré jej sporné časti, ktoré rozvlnili hladinu kresťanského chápania manželstva a rodinného života.

Najprv niečo o jej štruktúre. Exhortácia pozostáva z úvodu a ôsmich kapitol nerovnakej dĺžky a je rozčlenená do 325 článkov. Jednotlivé kapitoly sú:

Úvod (čl. 1-8) **I. Vo svetle Slova** (čl. 8-30). V tejto kapitole Sv. Otec uvádza viaceré biblické rodinné príbehy a cituje úseky, ktoré sa vzťahujú na rodinu a rodinný život. Poukazuje, že manželská dvojica, ktorá sa navzájom miluje

a dáva život novému potomstvu je žijúcim obrazom Boha Stvoriteľa a Spasiteľa.

II. Situácie a výzvy pre rodinu (čl. 31-57). Poskytuje pohľad Sv. Otca sa súčasnú situáciu rodinného života. Je to predovšetkým úvaha nad krízou, ktorú moderná doba uvalila na rodinu, ako aj problémy súčasnej rodiny a hlboké zamyslenie nad tým, čo by Cirkev a štát mali robiť, aby pomohli rodinám čeliť ich každodenným ťažkostiam a problémom.

III. S pohľadom na Ježiša: povolanie rodiny (čl. 58-88). Život a učenie Ježiša Krista a jeho vzťah k súčasnému životu rodiny. Krátky súhrn výrokov a názorov o rodinnom živote, ako ich zaznamenávajú cirkevné dokumenty posledných storočí, hlavne II. vatikánsky koncil a poslední pápeži.

IV. Láska v manželstve (čl. 89-164). Začína krásnym výkladom a hlbokou meditáciou kresťanskej hymny o láske, ako ju vyjadruje list sv. Pavla apoštola Korinťanom (1Cor 13. 4-7). Pápež cituje sv. Tomáša Akvinského: "Popri láske, ktorá nás spája s Bohom najväčším

prejavom priateľstva je manželská láska." Poukazuje na radosti a slasti manželskej lásky. Neobchádza však ani temnú stránku manželského života, ktorej nekontrolované prejavy môžu viesť k násilnostiam a zvrátenostiam.

V. Láska, ktorá plodí život (čl. 165-198). Manželská láska je životodarná. Plodí nový život a víta ho ako Boží dar. Pápež píše o úlohách otcov, matiek, starých rodičov pri výchove detí. Zdôrazňuje: "Veľké rodiny sú radosťou Cirkvi." Má nežné slová aj pre manželské páry, ktoré nemôžu mať deti.

VI. Niektoré pastoračné perspektívy (čl. 199-258). Táto časť exhortácie je viac reflexiou než návodom pastoračného plánu pre rodiny. Praktická realizácia pastorácie je úloha pre jednotlivé komunity a kultúrne oblasti. Je však dôležité prihliadať pri tom na učenie Cirkvi. Kapitola venuje pozornosť kňazskej formácii, programom príprav na manželstvo, krízam v manželstve, ako aj rodinným krízovým situáciám, ako napríklad slobodné matky, rozvedené manželstvá a pod.

(Pokračovanie na 2. strane)

Ako sa len teším, keď naostatok, po úplnom zalomení nového čísla Kultúry, pristúpim k naplneniu priestoru, ktorý mi zvýšil. To, že je ho málo, svedčí o kvalite vašich príspevkov. Rád im vždy prenechávam aj miesto, ktoré by som azda zaplnil sám.

Za dva týždne sa toho udeje doma i vo svete neúrekom. Z Východu i zo Západu sa na nás valí kanonáda informačnej vojny. Súdiac podľa e-mailov, ktoré denne dostávam, mnohí Slováci preberajú informácie, ako sa vraví, aj s chlpami. Mám pocit, akoby sa

Mlynské kamene

TEODOR KRIŽKA

karta obrátila a ľudia mali uši prilepené nie k Hlasu Ameriky či Rádiu Skloboda, ale k niektorému z ruských zdrojov, napr. Rossia Today, televíznemu vysielaniu, ktorého sa tak veľmi boja na Západe. Za roky svojej existencie si táto stanica získala viac priaznivcov ako BBC.

Ale svet nie je čierno-biely. Taký bol v čase komunistickej totality, ktorú sme jednoznačne odmietali. Dnes musíme porovnávať. Závisí od nás, či sa podvolíme tlaku, za ktorým je čoraz viac namiesto slobodnej informácie a argumentov vyhrážanie sa a ostrakizovanie. Európa a Západ nám sčervenel, až zbrunánel, ako nevie nájsť témy a hlavne spôsob, ktorým by si získal ľudské mysle a srdcia. Aké už témy môže mať sociálne inžinierstvo, ktoré nepovažuje za nosné venovať pozornosť kresťanským základom vlastnej civilizácie, zato hlavnehlava presadzuje rozmary jednoči dvojpercentných menšín, a nielen to, usiluje sa zvrátenosť ponúkať ako všeobecnú normalitu.

Ale ani na druhej strane pomyselnéj barikády to nie je až také ružové. Rusko ako obilné pole, pod ktoré priložili nepriateľský kosák v podobe polmesaica prozápadných satelitov, napochytre hľadá myšlienky, ktoré by zmobilizovali jeho obranný reflex. Popri opozičných názoroch, ktoré vyznievajú skôr ako pozvanie ku kapitulácii, zaznievajú aj čoraz demagogickejšie názory. Hoci u nás iba nedávno vyšla kniha Nikolaja Starikova a mnohí sa do nej isto s chuťou začítali, v Rusku už tomuto polyhistorovi, schopnému odpovedať pomaly na akúkoľvek otázku, akoby mal v aktovke vešteckú guľu, čoskoro dôjdu témy. Pravda, ak od ospravedlňovania Stalina nepokúsi sa prečítať ešte aj genialitu vodcu svetového proletariátu. Čas ukáže, veď budúci rok s jeho storočnicou začiatku bolševických zverstiev nie je tak ďaleko.

Vlastenecký kľč v ohrození zožerie, zdá sa, všetko. Len pre nás Stredoeurópanov to môže znamenať, že sa nevdojak opäť raz ocitneme medzi Charybdou a Scillou.

O exhortácii Amorislaetitia

(Pokračovanie z 1. strany)

VII. Zlepšenie výchovy detí (čl. 259-290). Úloha rodičov pri výchove detí. "Rodina je prvou školou ľudských hodnôt" a kresťanskej viery. Rodičia majú povinnosť dohliadať, čo deti robia a akým vplyvom prostredia sú vystavené.

VIII. Sprewádzanie, rozlišovanie a integrovanie ľudských slabostí (291-312). Toto je najrozpornejšia kapitola exhortácie. Pápež hľadá riešenie, aby uspokojil konzervatívnych prelátov, ktorí presadzovali stanovisko, že nijaká zmena v doterajšom postoji Cirkvi voči rozvedeným osobám nie je prípustná, kým liberálne krídlo Cirkvi sa dožadovovalo zmien, ktoré prekračujú medze prípustnosti. Pápež predkladá svoje riešenie, ktorým je: reflexia, rozlišovanie a hlas svedomia. Chce, aby Cirkev "s láskou hľadala na tých, ktorí majú účasť na jej živote v neúplnej miere (o ktorých sa zvyklo hovoriť, že "žijú v stave hriechu") a aby im priznala, že Božia láska pôsobí aj v ich živote, dáva im podnet a odvahu robiť dobro, s láskou sa starať jeden o druhého, slúžiť spoločnosti, v ktorej žijú a pracujú." (čl. 291). Na inom mieste uvádza, že by sa malo prestať hovoriť, že "tí čo sa nachádzajú v neobvyklom manželskom zväzku (in anyirregularsituation), žijú v stave smrteľného hriechu a sú pozbavení posväcujúcej milosti" (čl. 301). Pápež hovorí, že aj takýmto párom by mala Cirkev vychádzať v ústrety a v poznámke č. 351 uvádza, že "v určitých prípadoch by to mohlo znamenať aj prístup k sviatostiam" čiže k sv. prijímaniu.

IX. Špiritualita manželstva a rodiny (313-325). Exhortácia tu predkladá základné črty tej duchovnosti, ktorá sa rozvíja v prostredí usporiadaného rodinného života. Taká spiritualita si však vyžaduje spoločné úsilie, vzrast a dozrievanie, pretože "nijaká rodina nespadne z neba v svojej dokonalej podobe." (čl. 325). V zrelom manželstve "chvíle bolesti a ťažkostí sa prežívajú v jednote s trpiacim Kristom na kríži... a chvíle radosti, oddychu, rodinných slávností, ba i sexuality sa môžu prežívať ako spoluúčasť na plnom živote zmltýchvstania. (čl. 317).

Modlitba k Svätej Rodine

Kardinál Baldisseri pri uvádzaní exhortácie vyzdvihol dokument ako "ďalší významný prejav pontifikátu pápeža Františka", predstavujúci "nádhernú syntézu a projekciu k ďalším horizontom". Poukázal, že exhortácia v podstate vychádza z dokumentov dvoch synodálnych stretnutí o rodine: 52-krát sa odvoláva na Reláciu synody z r. 2014 a 84-krát na Záverečnú reláciu z r. 2015. Exhortácia má dohromady 391 poznámok pod čiarou a okrem už spomenutých synodálnych dokumentov cituje aj cirkevných otcov (Augustín, Lev Veľký), teológov (Tomáš Akvinský, Dominik, Jordán Saský, Róbert Bellermine, Ignác z Loyoly, Ján z Kríža), pápežské encykliky (CastiConnubii, Mystici Corporis, Humanae vitae, Deus caritatest) exhortáciu Jána Pavla II. Familiarisconsortio, a samozrejme Dokumenty II. vatikánskeho koncilu a Katechizmus Katolíckej cirkvi.

Americký kardinál RaymondBurke má o exhortácii odlišný názor a tvrdí, že "nie je súčasťou magistéria", ale iba Františkov "osobný dokument... reflexia Sv. Otca."

Niet pochýb, že touto exhortou Sv. Otec vniesol do Cirkvi revolučnú zmenu v aplikácii morálnej nauky i pastoračnej praxe. Dá sa povedať, že doteraz sa veriaci pozerali na Cirkev ako na "matku a učiteľku", ktorá autoritatívne a jednoznačne udávala objektívny štandard dobrého a zlého, správneho a nesprávneho konania. Bola to Cirkev, na ktorú sa vzťahoval Chestertonov výrok: "I don't need a church to tell me I'm wrong where I already know I'm wrong; I need a church to tell me I'm wrong where I think I'm right." - Nepotrebujem, aby mi Cirkev hovorila, že sa mýlim, keď ja sám viem, že sa mýlim; potrebujem, aby mi Cirkev povedala, že sa mýlim, keď si myslím, že mám pravdu.

Na rozdiel od tohto tradičného postoja František chce, aby sme na Cirkev hľadeli z dnešnej perspektívy, t.j. viac ako na láskavú matku než ako na prísnu a trestajúcu učiteľku. Jeden americký komentátor to zhrnul do frázy: Love over the Law. Inými slovami: Láska stojí nad zákonom, milosrdenstvo je viac ako disciplína.

Problém je však v tom, ako rozhodnúť, o koľko vyššie stojí láska nad zákonom a o koľko viac je milosrdenstvo nad disciplínou. Toto rozhodovanie sa viac-menej ponecháva pracovníkom v poli, ktorí boli v minulosti navyknutí prijímať hotové direktívy z Ríma. Tie sa im niekedy páčili, inokedy menej, alebo sa im vôbec nepáčili, ale vždy vedeli, na čom sú. Teraz im Rím predkladá iba hrubé smernice a žiada, aby podrobnosti pri ich presadzovaní vypracovali oni. V tomto zmysle exhortácia je výzvou biskupom, kňazom, teológom a laikom, aby spoločne hľadali odpoveď a vstúpili do spoločného dialógu. Ide tu teda o niečo celkom nové, nevyskúšané, náročné a pochopiteľne pre mnohých - ako vstup do neznámych končín - spojené s rozpakmi, obavami a nie vždy s nadšením.

V niektorých ohľadoch exhortácia predkladá prakticky bez zmeny staré prístupy k rodinným problémom. Napríklad v otázke rozvodov: „Rozvod je zlo a vzrastajúci počet rozvodov veľmi znepokojujúci zjav.“ Vyjadruje naliehavú potrebu nájsť spôsob, ako posilniť manželskú lásku, ako liečiť rany a aký prístup voliť, „aby sa predišlo šíreniu tejto katastrofy našich dní.“ (čl. 246). Podobne aj k otázke homosexuálnych vzťahov: Homosexuálne partnerstvá sa nikdy nebudú môcť rovnať heterosexuálnym manželským zväzkom, pretože "nie sú ani zďaleka podobné Božiemu plánu pre manželstvo a rodinu." (čl. 251). Súčasne však vyzýva, aby sa voči osobám zahrnutým pod akronymom LGBT (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender) pristupovalo s láskou, rešpektom a porozumením a bez akejkoľvek diskriminácie, ako to veriacim ukladá Cirkev už dávnejšie.

Celkovo však exhortácia znamená určitý presun od objektívneho štandardu k subjektívnemu. Konkrétne: namiesto polarizovaného napätia do hry vstupujú také činitele ako Božie milosrdenstvo, osobné svedomie, individuálna úprimnosť. Ponúka sa nový prístup k manželstvu a rodine. Pápež žiada Cirkev, aby namiesto prikazovania a zakazovania vstúpila do dialógu s rodinou: "Dlho sme žili v presvedčení, že stačí zdôrazňovať doktrínálne, bioetické a morálne princípy, namiesto toho, aby sme v rodinách pestovali otvorenosť pre Božiu lásku. Mysleli

sme si, že takto poskytujeme dostatočnú podporu rodinám, posilňujeme manželské zväzky a vy-svetľujeme zmysel rodinného života. Len s ťažkosťou nachádzame spôsoby, ako ukázať manželom že jestvuje aj dynamickejšia cesta k osobnému vzrastu, než je životné bremeno. Máme ťažkosti nájsť priestor pre svedomie veriacich, ktorí často podľa svojich najlepších schopností a uprostred obmedzenia sami nachádzajú odpoveď na evanjelióvu výzvu a sú schopní vlastného rozlišovania v zložitých situáciách. Našu povinnosťou je formovať svedomie a nie ho nahrádzať." (čl. 37).

Tento nový zmierlivý prístup sa neprijíma všade s porozumením. V tých kruhoch Cirkvi, ktoré sa označujú ako "konzervatívne," sa stretáva s mnohými námietkami. Niektoré z nich sú relatívne mierne a skôr formálne než reálne. Tak napríklad v otázke antikoncepcie, kde pápež píše, že metódy založené na prirodzenom procese sú prípustné a treba ich presadzovať. Tu sa mu zaliava, že nedodáva aj to, že nie je dovolené presadzovať umelé metódy antikoncepcie, ktoré sú zakázané pretože sú v svojej podstate (intrinsically) hriešne.

Najviac rozruchu spôsobili články 304 a 305 a k nim pripojená poznámka č. 351. Viacerí teológovia vyslovujú obavy, aby niektorí kňazi nechápali obsah tohto úseku ako licenciu, alebo dokoncapokyn v tom zmysle, že v jednotlivých prípadoch môžu obísť, a nie uplatniť zákon, urobiť pastoračnú výnimku podľa vlastného milosrdného rozhodnutia.

Spomínané články sú štylizované veľmi precízne a nemám odvahu pokúsiť sa o ich doslovný preklad. V zjednodušenej forme hovoria však asi toľko, že všeobecné pravidlá sú síce záväzné a nie je dovolené ich zanedbávať, alebo obchádzať. Jestvujú však určité (výnimočné?) situácie, keď sú neaplikovateľné. V takom prípade duchovná osoba môže mať niekedy pocit, že "aplikovanie morálnych zákonov na osoby žijúce v irregulárných situáciách by bolo ako hádzanie kameňov na životy týchto ľudí." A preto - vychádzajú z prirodzeného zákona - vytvárajú možné podmienky a poľahčujúce okolnosti, takže "osoba objektívne v stave hriechu, nemusí byť subjektívne vinná, alebo nie celkom vinná. Môže byť v stave Božej milosti, môže milovať, a môže tiež rásť v živote milosti a lásky, a prijímať pomoc Cirkvi v tomto smere".

A k tejto poslednej vete je pripojená poznámka č. 351: "V určitých prípadoch toto môže znamenať aj sviatostnú pomoc. A teda "chcel by som pripomenúť kňazom, že spovednica nesmie byť mučiarňou, ale skôr miestom stretnutia s Pánovým milosrdenstvom (Ap. Exh. Evangelii Gaudium [24. novembra 2013], 44: AAS 105 [2013], 1038). Tiež by som chcel upozorniť, že Eucharistia "nie je odmenou pre dokonale, ale mocným liekom a pokrmmom slabých." (ibid., 47: 1039).

Dňa 16. apríla 2016 navštívil pápež František utečencov na gréckom ostrove Lesbos. Na spiatocnej ceste do Ríma sa ho opýtal americký korešpondent denníka WallStreetJournal (Francis Rocca): "Svätý Otče! Iste viete, že po publikovaní exhortácie nastala veľká diskusia...; niektorí tvrdia, že pokiaľ ide o disciplínu, ktorá riadi prístup k sviatostiam pre rozvedených a znovu zosobášených, sa nezmenilo nič, že zákon a pastoračná prax, a samozrejme nauka, zostávajú nezmenené; iní zase

tvrdia, že sa veľa zmenilo a že sú napríklad mnohé nové prístupy a nové možnosti. Otázka sa týka človeka-katolíka, ktorý by chcel vedieť: sú tu nové konkrétne možnosti, ktoré neexistovali pred publikáciou exhortácie, alebo nie?" Pápež odpovedal: „Mohol by som povedať ‚áno‘, a bodka. Bola by to však primárna odpoveď. Všetkým odporúčam, aby si prečítali prejav kardinála Schönborna, ktorý je veľký teológ. Je členom Kongregácie pre nauku viery a dobre pozná nauku Cirkvi. V jeho prejave nájdete odpoveď na vašu otázku.“ Nuž, nebola to jednoznačná odpoveď. Keď "mohol povedať 'áno'", prečo potom to svoje 'áno' kvalifikoval odkazom na kardinála Schönborna. Jeden novinár to komentoval tichou otázkou, či čitateľ knihy pozná dielo lepšie než autor.

Ďalší novinár Jean-MarieGuénois (LeFigaro) sa ho potom opýtal: „...prečo ste napísali tú poznámku č. 351 o problémoch rozvedených a znovu zosobášených? Prečo taký dôležitý bod bol vložený do jednej malej poznámky? Očakávali ste nejakú opozíciu alebo ste chceli povedať, že tento bod nie je tak dôležitý?" Ani tu pápežova odpoveď nebola v duchu Evanjelia Nech je vaša reč áno - áno; nie - nie (Mt 5,37). Pápež dokonca povedal, že "si nepamätá tú poznámku," priamej odpovedi sa vyhól a vyčítal médiám, že "si neuvedomujú, že rodina na celom svete je v kríze... že mladí sa nechcú sobášiť. Neuvedomujú si žalostný pokles pôrodnosti v Európe. Neuvedomujú si, že nedostatok práce a pracovné možnosti spôsobujú, že otec a matka musia mať po dve zamestnania a deti vyrastajú samé a nenaučia sa vyrastať v dialógu s otcom a matkou."

Pápež tu akoby chcel vyjadriť svoje sklamanie, že pozornosť médií a následne i verejnosti, sa obracia na 8. kapitolu, presnejšie na články 304 a 305, a nie na ostatné úseky. Ako uviedol Kardinál Schönbornpri prezentácii exhortácie, pápež nepokladá 8. kapitolu za ústrednú a kľúčovú. Povedal: "Žiada sa, aby som osobitne vyzdvihol, že pápež František označil kapitolu 4. a 5. za najdôležitejšie kapitoly exhortácie vzhľadom na ich význam a obsah."

A tak diskusia o exhortácii Amorislaetitia pokračuje ďalej...

Nakoniec by sa mohol urobiť asi takýto predbežný záver: Exhortácia explicitne nijakú zmenu v náuke Cirkvi neuviedla. Kládne však na srdce pastierom i veriacemu ľudu, aby sa učenie Cirkvi uplatňovalo nie globálne rovnako v celej Cirkvi, ale od prípadu k prípadu, či už v jednotlivých situáciách, alebo vzhľadom na kultúrne prostredie a miestne pomery, potreby a tradície. Avšak vždy a všade s dôrazom na Božiu lásku a milosrdenstvo.

Exhortácia končí zbožnou prosbou k Sv. Rodine:

Ježiš, Mária a Jozef, vo vás poznávame nádhernu pravú lásku a k vám sa s dôverou obraciam. Svätá nazaretská rodina, daj, aby naše rodiny boli miestami spoločenstva a modlitieb, školami evanjelia a malými domácimi cirkvami. Svätá nazaretská rodina, daj aby v našich rodinách už nikdy viac nebolo miesta pre násilie, odmietanie a rozdelenie a aby tí, čo boli zranení, alebo urazení, našli skoré potešenie a uzdravenie. Svätá nazaretská rodina, urob nás stále pozornejšími na posvätnosť a neporušenosť rodiny a na jej krásu v Božom pláne. Ježiš, Mária Jozef, láskavo vypočujte našu modlitbu. Amen.

FRANTIŠEK VNUK

Sme konfrontovaní s masami ľudí, ktorí našu kultúru a tradície odmietajú. Zo začiatku sme ich vítali, teraz máme z nich strach.

Podľa bývalého ministra dopravy Petra Ramsauera (CSU) je v Nemecku vyše 300 000 imigrantov, ktorí prešli nemecké hranice bez toho, aby ich niekto kontroloval. Znásilnenia, sexuálne obťažovania, prepady, krádeže, ničenie majetku a pod. sú na dennom poriadku. Policajti majú s nimi plné ruky práce. Podľa P. Ramsauera iba bavorskí policajti mali vyše 2 milióny nadčasových hodín v prvý mesiac tohto roka! Podobne je to aj v iných spolkových republikách. Kancelárka Merkelová, ktorá toto čiastočne zapríčinila, ešte donedávna verliko-

počet imigrantov v Nemecku ešte stále máli. Chodia po azylových zariadeniach a medzi imigrantov rozdeľujú tlačivá, na koho sa majú títo obrátiť v prípade, ak im bude azyl zamietnutý. Hoci strana Zelených je namierená proti vlastnému štátu (ťažko povedať, či proti vlastnému štátu, keďže okrem zopár nemeckých individuí sú tam zväčša Turci), má dosť voličov, najmä z radov mladých, hlavne vysokoškôlkov. Dobrým príkladom boli krajské voľby v Bádensku-Württembersku 13. marca 2016, keď najsilnejšou politickou stranou sa stala, div sa svete, strana Zelených (30,3 %).

Začiatkom roka bola do istej diskusnej relácie pozvaná Renate Künastová zo strany Zelených. Hovorilo sa o kolínskom novoročnom arabsko-

Je Nemecko nesvojprávny štát?

vala jej obľúbenú frázu „zvládneme to“ (wir schaffen es). Ako príklad uvádza zjednotenie Nemecka v roku 1990 (najmä keď mnoho Nemcov z východnej časti Nemecka prešlo do západnej). Východných Nemcov dáva na jednu rovnu s utečencami z moslimských štátov, s diametrálne odlišnou kultúrou a svetonázorom.

V médiách sa neustále hovorí o integrácii imigrantov. Kto a ako ich chce integrovať, to sa nedozvieme. Tí si žijú tak, ako si žili doma. Zato Nemci sa im prispôbujú. Ženy sa boja chodiť do plavárni, nosiť priliehavé oblečenie, aby nedráždili moslimov ...

Nemecké zdravotné poisťovne stonajú nad výdavkami pre imigrantov. Majú rôzne choroby, v Európe neznáme. Preto zvýšili zdravotné príspevky pre poistencov. To sa imigrantom samozrejme netýka.

Okrem imigrantov sa do Nemecka valia aj bandy mladých Maghrebčanov zo Španielska, Talianska a Francúzska, kde žili ilegálne. V Nemecku sú tiež ilegálne, pre nemecké úrady neexistujú. Pomáhajú im v mešitách, ktorých je tam okolo 3 000 a rôzne moslimské spolky. Žijú z krádeží. Keď ich polícia aj dolapí, nemajú žiadne cestovné doklady. Ich identita je neznáma. Nemožno ich ani odsunúť. Zostanú v Nemecku.

Východní Nemci jasali, keď padol berlínsky múr. Tešili sa, že budú žiť v demokracii. Z tej sa však dlho netešili. Demokraticky im tam nasáňovali hromadu Cigánov a teraz moslimov. Búria sa, blokujú autobusy s moslimami a dávajú vláde aj imigrantom zreteľne najavo, že ich nechcú.

V meste Clausnitz južne od Dráždan nahnevaný dav zablokovať autobus, ktorý viezol prvú skupinu imigrantov do novej ubytovne. Protestujúci volali heslá „choďte domov“ alebo „my sme národ“. Odniesli si to policajti. Vyčíta sa im, že nedokázali oddeliť Nemcov od autobusu s imigrantmi a že tvrdo zakročili proti jednému neplnoletému imigrantovi. Šéf policajnému zboru sa policajtov zastal, zákrok proti neplnoletému imigrantovi bol potrebný. Imigranti v autobuse provokovali, ukazovali protestujúcim obscénne gesto zdvihnutým prostredníka. Situáciu využila silno proimigrantská strana Zelených. Rozmazávala to v Bundestagu a žiadala prepustenie policajta, ktorý zakročil proti neplnoletému imigrantovi.

Strane Zelených a ľavičiarom sa

moslimskom folklóre, ktorého výsledkom je 1527 trestných oznámení za sexuálne delikty a krádeže. Künastová vehementne odmietala, že páchatelmi boli imigranti. Páchatelmi neboli imigranti, ale páchatelia, pretože podľa nej každý muž môže byť sexuálnym páchatelom. Čiže za Kolín nenesú zodpovednosť imigranti, ale páchatelia, najmä však polícia, ktorá nebola schopná brániť ženy.

Logika ako v Kocúrke, v područí USA. Každý nový nemecký spolkový kancelár musí podpísať tzv. kancelársky pakt, čiže poslušnosť voči USA. Tieto kontrolujú aj nemecké médiá (rozhlas, televíziu, noviny, časopisy), školský výchovný program, učebné osnovy. Dokonca aj štátne zlaté rezervy má Nemecko uskladnené v amerických depozitoch. Bežní občania Nemecka si namýšľali, že žijú v suverénnom štáte so závideniahodnou demokraciou.

Oči sa niektorým začali otvárať až pri spustení moslimskej lavíny. Tí „prebudenejší“, sa začali ozývať proti neprestávajúcim návalom imigrantov. Média a politici ich častovali a ešte stále častujú slovníkom politickej korektnosti, ako extrémis-tickou čvargou, zberbou, háved'ou, nepriateľmi demokracie, že roznečujú nenávisť voči cudzincom a sú vraj hanbou Nemecka.

Na druhej strane ohľaduplnosť voči kultúrnym zvyklostiam určitých skupín je bezhraničná. Keď napr. moslim počas ramadánu spácha trestný čin, je miernejšie potrestaný, pretože pôstom bol oslabený a nebol úplne pánom svojich zmyslov. Alebo keď sa pri násilí zohľadní súra v koráne, podľa ktorej môže muž svoju ženu fyzicky trestať. Alebo pri znásilnení vlastným otcom je uložený iba podmienený trest, aby sa to moslimská komunita nedozvedela. V opačnom prípade sa obeť stáva "špinavou" a pre rodinu neudržateľnou. Pri toľkej ohľaduplnosti sa netreba diviť, keď učiteľke vyučujúcej prvákov šesťročného moslimského chlapča povie, že ju nebude poslúchať, lebo je iba žena. Alebo keď prokurátor skôr než navrhne trest, zisťuje, či páchatel žije v Nemecku sám. Ak nie, mohlo by sa stať, že by z páchatelovho klanu mohol dostať príučku.

A tento štát chce vraj niekoho integrovať. Ten je už dávno zintegrovaný inými!

DARINA VERGESOVÁ

Ján Čarnogurský o našej situácii

Teroristi z Blízkeho východu uskutočnili v Bruseli útok vojnových rozmerov. Udreli na letisku a v metre, mali aj strieľať na uliciach. Desiatky mŕtvych, najmä Európanov, stovky zranených. Hlavné mesto Európskej únie bolo na celý deň čiastočne vyradené z prevádzky.

Podobný útok bol v novembri v Paríži, predtým v Londýne a v Madride. Ministerka zahraničia Európskej únie Federica Mogheriniová zareagovala plačom pri mikrofóne. Bol to najlepší signál o sile Európskej únie.

K útoku sa prihlásil Islamský štát. Ten „štát“, ktorému finančne, dodávkami zbraní a prepúšťaním bojovníkov cez hranice pomáha Turecko, náš spojenec v NATO. Teroristi mali v Bruseli svoju základňu v štvrti Molenbeek, obývanú na 90% migrantmi z Afriky a Blízkeho východu.

Zábery z Bruselu som pozeral v rôznych televíziách. V ktorej si ukazovali skupinu švédskych novinárov. Chceli vojsť do štvrte Molenbeek s kamerou a zjavne ako novinári a najmä ako belosi. Bolo to ešte pred dnešnými útokmi. Na ulici stála belgická policajná hliadka a novinárov v y s t r í h a l a, aby do štvrte nešli, že nie je schopná zaručiť ich bezpečnosť. Novinári napriek tomu išli, ale pred očami hliadky začali obyvatelia štvrte do nich hádzať kadečo, sácať do nich a policajná hliadka sa len prizerala. Novinári sa do migrantskej štvrte nedostali. Toto je západná Európa, toto je Európska únia. Tam chcú dostať aj nás, tentoraz aj naši tzv. mienkotvorní publicisti.

Kto to vyskakoval na premiéra Fica, keď chcel prijať na Slovensko len kresťanov z Blízkeho východu (nie sú známi žiadni teroristi z ich prostredia) a teraz nechce súhlasiť s povinnými kvótami migrantov? Takí publicisti by mali chodiť po Slovensku len popod koberec. Teraz nám budú veľkoho hlásať, aké je islam mierové náboženstvo a aké je potrebné miešanie kultúr.

Po Bruseli musíme postúpiť o krok ďalej. Tak ako bolo potrebné pred štvrtstoročím zbaviť sa komunizmu, tak je teraz potrebné aspoň sa zamyslieť nad zásadnou zmenou našej vnútornej a zahraničnej politiky. Inak sa dostaneme tam, kde sú dnes západoeurópske štáty.

Vo vnútri štátu musia mať mocenské nástroje štátu podporu štátneho aparátu pri ochrane poriadku a musí pre ne platiť prezumpcia správnosti ich krokov, ak sa nepreukáže opak. Polícia sa nesmie báť tvrdsie zasiahnuť povedzme v rómskej osade, ak sa tam ukrývajú páchatelia trestného činu. Nesmie nikto uplatňovať prezumpciu viny polície, ak polícia zasiahne. Pani ombudsmanka Dubovcová, pamätáte sa, ako ste sa domáhali potrestania policajtov, keď zasiahli proti podozrivým osobám?

Podme k zahraničnej politike. K teroru v Bruseli sa prihlásil Islamský štát. Ale proti Islamskému štátu najúčinnejšie bojuje Rusko. Spojené štáty dva roky bombardovali Islamský štát, ale ten v Sýrii len postupoval a postupoval. Rusko bombardovalo ani nie pol roka a obrátilo v Sýrii priebeh vojny. Islamský štát stráca

územia aj vojakov. Sýrska armáda prezidenta Assada spolu s Kurdami už môžu čoskoro obkľúčiť teroristov a naložiť s nimi, ako oni nakladali so svojimi zajatcami. Ešte musia preťať úzky pás územia, cez ktorý dostávajú zbrane aj bojovníkov z Turecka a cez ktorý predávajú do Turecka nakradnutú naftu zo Sýrie.

Keby Európska únia už od začiatku podporila Rusko a prezidenta Assada, mohol byť dnes Islamský štát porazený a teroristický útok v Bruseli by nemal kto vykonať. Európska únia však ako poslušný mopslík Spojených štátov brojila proti Rusku. V Bruseli dostala za to odmenu. Slovensko síce občas nati-ahlo snúru, na ktorej aj nás držia Američania, ale nie veľmi.

Naša armáda je schopná kopat' zákopy Američanom v ich zahraničných vojnách, ale to je asi všetko. Naša armáda nie je schopná ani riadne brániť Bratislavu, ak by sa taký teroristický útok udial u nás.

Európu aj nás držia Američania v područí cez NATO. Ako nám NATO pomáha proti teroristickým útokom? Pride čas, keď bude aktuálny náš výstup z NATO. Dovtedy aspoň nedovoľme, aby sa čížmy NATO pevnejšie rozkročili v našej krajine medzi Tatrou a Dunajom. Teraz aj potom budeme potrebovať spojenca, ktorý nám pomôže aspoň tak, že bude biť nášho nepriateľa, pretože jeho tiež ohrozuje. Takým spojencom je Rusko. Hľadáme zblížovanie s Ruskom, kde je to len možné. Teroristi sa nás budú potom viac báť, než sa dnes boja Belgicka.

JÁN ČARNOGURSKÝ

Prosba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že viacerí z vás už zareagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra v tomto roku čiastkou podľa svojich možností. Vážime si príspevok každého z vás, pretože je zároveň morálnou vzpruhou prekonávať ťažkosti. Nateraz sa vyzbieralo okolo 20% potrebnej sumy. Prosíme, aby ste nepoľavovali v ušľachtilom úsilí a prispievali svojim jednorazovým alebo trvalým príspevkom na číslo účtu vydavateľa Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

LIST

KARDINÁLOVI VLKOVI

Vaša Eminencia,
pán kardinál!Dovoľujem si obrátiť sa na Vás
s nasledovnou prosbou:Na stránke Česká Křesťanská
akadémie (<https://www.youtube.com/watch?v=UMeh7QpbjNk>) v
rozsahu 1,28 až 1,29 hod. Dr.
Magda Vašaryová medzi iným
hovorí:„...A je to o to ľahšie, že niekto
kňazi nám hneď. Aby som to tak
povedala.A tu teraz ničो poviem. Ja viem,
že o mŕtvych len dobre. Ale myslím si
, že pravda oslobodzuje. Ja som sa
pýtala pána kardinála Vlka, ktorý
sedel v tej istej cele s našim
kardinálom Korcom:Vy ste nevedeli, páne kardinál,
Vaša Eminencia, že pán Korec je
fašista? Že miluje Tisa a podobne?

A on mi na to povedal:

"My jsme to věděli, Magdičko,
věděli jsme to, ale tehdy jsme měli
společného nepřítele, komunistu, ko-
munistus."Áno, my máme stále tento probl-
ém a sme si ho vedomí, a to bola
jedna aj z príčin, prečo pán
arcibiskup Bezák musel zmiznúť
z nášho života a možno aj to je
príčina, prečo sa Váš pán kardinál
Vlk pre neho tak angažoval..."Žiaľ, takúto charakteristiku O.
kardinála Jána Chryzostoma Korca
, že „pán Korec je fašis-ta“, ktorá
vyvolala roztrpčenie a zdesenie,
pripisuje autorka výroku Vašej Emi-
nencie.Na druhej strane, či už prís-
lušným cirkevným činiteľom alebo
radovým veriacim ako aj iným, nie je
nič známe o tom, že by sa Vaša Emi-
nencia od takéhoto hanobenia Otca
kardinála Korca dištancovala.V kontexte uvedenej ne-
horáznosti pôsobí už len ako detail
rozprávanie, že ste boli „v tej istej
cele“ s Otcem J. Ch. Korcom. Takúto
skutočnosť nemôžu potvrdiť ani živ-
otopis Vašej Eminencie, prominentní
historici alebo cirkevní činitelia.Je možné, že autorka pochybného
chýru sa inšpirovala väznením „v tej
istej cele“ iných významných osob-
ností. Takých situácií bolo za komu-
nizmu veľký počet.Pravdou je, že koncom roku 1989
boli „v spoločnej cele“ Váš nástupca

Slovensko moje...

a list J. Em. kardinálovi Vlkovi

Priateľ mi poslal vlákno na video, ktoré vyrobila a zverejnila Česká křesťanská akademie. Pri zbežnom prehlíadaní tohto materiálu som narazil na slová hrubo urážajúce osobnosť zosnulého otca kardinála Jána Chryzostoma Korca. Priznám sa, vyjadrenia ma šokovali, a tak som tú časť prepísal a poslal priateľom.

Autorka odiálnych výrokov sa odvolávala na pána kardinála Vlka, čo bolo až neuveriteľné, a tak som požiadal o vyjadrenie samotného pána kardinála a potom aj inštitúciu, ktorá video vyrobila a uverejnila.

KAROL KUBÍK

páter Dominik Duka a neskorší prezident pán Václav Havel. (O tejto skutočnosti som po revolúcii hovoril na vlnách slovenskej redakcie BBC)

Vo Valdiciach boli také podmienky, že väzeň mohol dostať mlieko len po splnení predpisanej normy, čo vyše osemdesiatročný biskup Ján Vojtášák nevládal.

Spoluväzeň, na doživotie odsúdený Jiří Hejda, zaradený na ekonomický úsek väznice, zariadil, aby Otec Ján Vojtášák dostával mlieko! Tento nebezpečný dobrý skutok urobil pán Jiří Hejda napriek tomu, že stál na odlišnej názorovej pozícii.

Vo väzení sa spriatelili Alexander Mach a český génius Václav Renč. Keď sa šesť rokov po V. Renčovi dostal z väzenia tiež A. Mach, priateľstvo pokračovalo až do smrti Majstra Václava.

Známe je vyjadrenie Gustáva Husáka z jari 1968, že keby bol poznal skutočnosť, s ktorými sa oboznámil (od spoluväzňov), bol by inak postupoval vo vzťahu k prezidentovi Jozefovi Tisovi a jeho ére.

Podobne ako ten odiálny výrok na adresu O. J. Ch. Korca, je ťažko pochopiteľné dať čo do najmenšej súvislosti kauzu pána arcibiskupa Bezáka s otcem J. Ch. Korcom.

Predseda kľúčovú rolu v tomto probléme hral J. Ex. Jan Baxant, litoměřický biskup a otec Ján Ch. Korec bol v položení, že do vecí nemohol zasahovať.

Vaša Eminencia!

Záverom si dovoľujem zopakovať svoju prosbu, aby ste na pravú mieru uviedli poľutovania-hodné vyjadrenie na tak excelentnú, všeobecne váženú osobnosť akou je Otec

kardinál Ján Chryzostom Korec.

Veľmi rád by som dal podnety na oboznámenie verejnosti s vašim odstupom od poľutovaniahodného vyjadrenia na Otca kardinála Jána Chryzostoma Korca, ktoré uverejnila Česká křesťanská akademie.

S prejavom úcty
Ing. Karol Kubík

ODPOVEĎ ZO SEKRETARIÁTU KARDINÁLA VLKA

Vážený pane Kubíku,
předávám Vám stanovisko pana kardinála k Vašemu sdělení. To co píšete, byla pro pana kardinála Vlka zcela nová. Nevzpomíná si, zda a kdy se setkal s dr. Vašaryovou a že by s ní o kardinálu Korcovi mluvil. Každopádně obsah celého tvrzení není pravdivý: pan kardinál vězněm nebyl, tudíž nemohl být s kardinálem Korcem v jedné cele. Především takovéto smýšlení o panu kardinálovi Korcovi nikdy neměl, byť ví, že měl blízko k Tisovi. Pan kardinál rozhodně stojí za tím, že toto konstatování je vymyšlené, neví, za jakým účelem. Paní Vašaryové, pokud chcete, to samozřejmě můžete sdělit. Pro doplnění: Oslovení „Magdičko“ by p. kardinál nikdy nepoužil, neboť není s paní Vašaryovou v takovém kontaktu, že by jí tykal a takto oslovoval.

Přeji vše dobré

Mgr. Hana Pohořalá

Sekretariát

kardinála Miloslava Vlka

LIST ČESKEJ KŘESŤANSKEJ AKADEMII

Vážená pani riaditeľka!
V telefonickom rozhovore dňa

5. mája 2016 bola otázka vyrovnania sa so zverejnením urážlivých slov, ktoré vyslovila p. Magda Vašaryová k osobnosti O. J. Ch. Korca, tiež vo vzťahu k vyjadreniu J. Em. Kardinála Miloslava Vlka.

Je smutné ak žena vypovie slová na úrovni pivných debát.

Podobne je hodné ľútosti, ak takéto úbohosti zverejní inštitúcia, ktorá má v hlavičke „kresťanská“.

Na môj podnet, že by bolo spravodlivé, teda „kresťanské“ ospravedlniť sa verejnosti, konkrétne napríklad Konferencii biskupov Slovenska, ste mi oznámili, že z pochybného videa odstránite iba slová týkajúce sa väzenia „v tej istej cele“.

Ostatné vyjadrenie ponecháte, lebo vyslovil názor je demokratické právo.

Po takejto lekcii, pred pozdravom, som pripomenul napo-menutia Sv. Otca Františka na margo klebiet (klepy), ohovárania (pomlavy), osočovania.

Na záver rozhovoru som voľne uviedol slová pápeža Františka ohľadom ohovárania a klebiet.

Teraz uvádzam úryvok z jedného z početných príhovorov na túto tému „Ohováranie chce zničiť Božie dielo, ohováranie pochádza z veľmi zlej skutočnosti, rodí sa z nenávisťou. A kto nenávidí, je Satan.“

Ohováranie ničí v ľudoch, v ich dušiach to, čo je Božie. Ohováranie používa lož nato, aby sa dostala dopredu. O tom niet pochýb, však? Tam, kde je ohováranie, tam je Satan sám.“ (Pápež František 15. apríla 2013)

S pozdravom
Karol Kubík

Prinášame preklad rozhovoru metropolitu Hilariona, vedúceho oddelenia pre medzinárodné vzťahy pri moskovskom patriarcháte, ako odznel v relácii CERKOV I MIR na televíznej stanici Rossija24 dňa 9. 4. 2016. Hostom metropolitu bol Sergej Karaganov, významný ruský politológ a ekonóm.

METROPOLITA HILARION: - V rámci nášho programu pokračujeme v sérii diskusií na témy, ktorých sa dotýka Spoločné vyhlásenie Patriarchu Moskvy a celého Ruska Kiryla a Rímskeho pápeža Františka, podpísané 12. februára. Vo vyhlásení sa okrem iného hovorí: „Proces európskej integrácie, ktorý sa začal po storočiach krvavých konfliktov, bol mnohými prijatý s nádejou, ako záruka mieru a bezpečnosti. A predsa, pozývame k ostráživosti voči takej integrácii, ktorá by nemala rešpekt voči náboženským identitám. Zatiaľ čo ostávame otvorení príspevku iných náboženstiev pre našu civilizáciu, sme presvedčení o tom, že Európa musí ostať verná svojim kresťanským koreňom. Žiadame kresťanov vo Východnej a Západnej Európe, aby sa zjednotili na spoločné svedectvo o Kristovi a evanjeliu, aby si tak Európa zachovala svoju dušu formovanú po dve tisícročia kresťanskou tradíciou.“ (Spoločné vyhlásenie, bod 16.)

Čo je to duša Európy? O akých kresťanských koreňoch sa tu hovorí? A prečo bolo nutné prísť s takouto výzvou k európskym ľuďom? Dnes bude reč o tomto. Mojím hosťom je ruský politológ, ekonóm, dekan fakulty Svetovej ekonomiky a svetovej politiky Vysokej školy ekonomickej, Sergej Karaganov.

SERGEJ KARAGANOV: - Toto vyhlásenie – hoci trochu oneskorené, lebo ho bolo treba urobiť už skôr – je veľmi namieste. Bohu vďaka! Patriarcha a Pápež sa stretli a vyjadrili spoločný postoj. Dechristianizácia Európy, čoho sme všetci svedkami, poukazuje na to, že Európa prakticky popiera samu seba. Samozrejme, sekularizácia sa v Európe začala už dávno, ale oficiálne sa to udialo asi pred 12 – 14 rokmi, keď sa Európska únia pokúšala vypracovať svoju Ústavu a zriekla sa odkazu na svoje kresťanské korene.

Musím sa priznať, že ma táto skutočnosť šokovala. Ako ruský človek, usilujúci sa o návrat Ruska ku svojim európskym koreňom (veď predsa naše korene sú v európskej civilizácii a v kresťanstve!), som túto otázku považoval za úplne samozrejmu. Dovtedy som vôbec nevnímal takúto tendenciu, ale keď sa začali viesť diskusie... Pre mňa to znamenalo, že Európa popiera svoju podstatu.

METROPOLITA HILARION: - V čase, keď sa viedli rozhovory okolo Európskej zmluvy, som pôsobil ako predstaviteľ Ruskej Pravoslávnej cirkvi (RPC) pri európskych medzinárodných organizáciách. Prvý návrh tejto Ústavy bol pre mnohých šokujúci, lebo v Preambule tejto medzinárodnej zmluvy sa hovorilo, že Európa buduje svoju existenciu na dedičstve kultúr starovekých Grékov a Rimanov a na princípoch humanizmu. Spomínali sa tieto dva komponenty a úplne sa odignorovala celá dvojtisícročná história kresťanskej Európy.

Karol Kubík na audiencii u sv. Jána Pavla II.

Samozrejme, vtedy sa o tom veľa hovorilo – nielen naše zastupiteľstvo, no aj katolíci a protestanti – ale nikto nebol vypočutý. V súčasnosti sa uskutočňuje v praxi tá ignorancia kresťanských hodnôt, ktorá bola založená do Európskej ústavnej zmluvy. Pričom táto pozícia európskych lídrov bola úplne vedomá.

SERGEJ KARAGANOV: - Európsky lídri sa odtrhli od svojich tradičných európskych koreňov. My sme boli – v istom zmysle – od nich odtrhnutí násilím, tak ako sme boli vyrvaní z kresťanstva a z mnohého toho, čo nás spája. V Európe sa deje všetko na úrovni elit a deje sa to dobrovoľne.

Toto všetko považujem za jednu z príčin obľudnej, mnohoúrovňovej krízy, ktorou je teraz Európska únia zachvátená a ktorá ju nevyhnutne privedie k hlbokaj transformácii. Dúfam, že ju neprivedie k rozpadu, lebo zo zorného uhla mojej profesie, teda ekonomiky a geopolitiky, bola Európska únia posunom k čomusi viac civilizovanému a stabilnejšiemu. Nechápem, ako Európania môžu hovoriť o tom, že sú dedičmi vzdelanosti a pritom zabúdajú, že jadrom každej vzdelanosti je náboženstvo. Ako je možné, nepoznajú Evanjelium, rozumieť obrazom veľkých majstrov? Bol som sovietskym človekom. Bibliu a Evanjelium som čítal už v dostatočne zrelom veku, ale doteraz si považujem za jeden z najväčších nedostatkov svojho života to, že nie veľmi chápem „reč“ obrazov veľkých ruských a európskych umelcov obdobia renesancie. Ako sa bez toho dá žiť?

METROPOLITA HILARION: - Z tohto pohľadu – ako Vy hovoríte – svojej profesie, mňa ani tak nezaujíma budúcnosť Európskej únie ako politického spoločenstva, ale skôr budúcnosť tých národov, ktoré obývajú európsky kontinent. Samozrejme, hovoriac o kresťanských koreňoch Európy, nemáme na mysli iba dejiny a kultúru, alebo to, čo je očividné pre každého, kto Európu navštívi a jednoducho ide ulicami a vidí napríklad kresťanské chrámy.

Kresťanské motívy v maliarstve, v hudbe, poézii, v európskej literatúre –

Pravoslávny metropolita Hilarion: Bez duchovných a mravných hodnôt môže Európa zaniknúť

ved' to nie je len dedičstvo minulosti. Keď hovoríme o tom, že Európe treba vrátiť jej dušu, tak v prvom rade máme na mysli tie mravné a duchovné hodnoty, ktoré Európe dalo kresťanstvo, lebo práve ony celé dve tisícročia poslúžili ako základ pre rozvoj Európskej civilizácie. Dnes sme svedkami toho, ako vedomé zriekanie sa týchto hodnôt stavia Európu k istej hranici, ktorú keď prekročí, môže zaniknúť ako civilizácia, ako civilizačné a duchovno-mravné spoločenstvo ľudí, život ktorých bol budovaný spoločnými hodnotami.

SERGEJ KARAGANOV: - Je to zjavné. Nezdíeľam názor s tými, ktorí tvrdia, že

Rubikon je prekročený. Myslím si, že návrat, hoci aj čiastočný, je stále možný.

Európa prestáva byť Európou. V čase pred 30 – 40 rokmi, keď kresťanstvo bolo u nás zakázané a formálne bola zakázaná aj demokracia, my sme chceli kráčať týmto smerom. V tom spočívala tragickosť a dramatickosť zblížovania sa Ruska s Európou. Vlastne my aj dnes zotrvávame v tomto smerovaní, obnovujúc svoje kresťanské korene, za čo patrí vďaka Ruskej Pravoslávnej cirkvi. No zbadali sme, že Európa zišla z cesty a zásadne ustupuje svetovej konkurencii. Nehovoriac o tom, že nemá možnosť brániť sa pred vonka-

jšími vplyvmi, napríklad pred islamom. V európskych dejinách, vo vede a kultúre islam zohral veľmi pozitívnu úlohu. Ale v súčasnosti je táto úloha negatívna a Európania nedokážu a nechcú odporovať. No budeme dúfať, že je to len nejaký výkyv.

METROPOLITA HILARION: - Spomenuli ste sovietske časy. Je zaujímavé; akoby si teraz ruská civilizácia s európskou v akomsi zmysle vymenili úlohy. Vtedy bol Sovietsky zväz krajinou oficiálneho štátneho ateizmu a Západ sme všetci vnímali ako kresťanský región. Počúvali sme hlasy takých kazateľov, ako bol otec Alexander Šeman na „Rádiu „Sloboda““, ako bol metropolita Anton Surožskij na BBC. Počúvali sme rádio Vatikán, ktoré naše „rušičky“ rušili...

Teraz je všetko naopak: U nás je obroda viery, Cirkvi, budujú sa nové chrámy, vznikajú kláštory, vzdelávacie duchovné zariadenia a na Západe religiozita klesá, chrámy sa zatvárajú, niektoré sa jednoducho predávajú. Sekularizmus a ateizmus sa fakticky stali oficiálnou ideológiou Západnej Európy. Samozrejme, že Cirkev nie je zatiaľ prenasledovaná v tej miere, ako to bolo u nás, keď vyhadzovali do vzduchu a ničili chrámy. Ale ideológia súčasnej sekulárnej Európy prakticky vylučuje Cirkev a náboženstvo zo spoločenského priestoru, čo znamená, že môžete byť veriacim ako súkromná osoba, ale vaša viera sa nijako nesmie prejavovať vo vašej spoločenskej úlohe, vo vašej profesionálnej činnosti. Z náboženstva sa jednoducho stáva hobby, záľuba jednotlivcov.

SERGEJ KARAGANOV: - V očiach značnej časti obyvateľstva toto podporáva aj pozíciu mnohých európskych lídrov. Vytvára sa tak priepasť medzi väčšinou obyvateľstva a elitou.

Poviem jednoduchý príklad. V Nemecku tie najväčšie politické zoskupenia – kresťanskí demokrati a kresťanskí socialisti – vždy zdôrazňovali svoju jednotu s Cirkvou a s vierou. Teraz sa toho zriekli a deje sa, čo sa deje. Dúfam, že

európske spoločenstvá povstanú – v pozitívnom zmysle toho slova – proti vnucovaniu demokracie, ako nového náboženstva. Som presvedčený, že práva človeka je nevyhnutné dôrazne chrániť – tak u nás ako aj na celom svete. Ale týmito pseudonáboženstvami nie je možné nahradiť morálku, ktorá je v nás zakorenená na základe kresťanskej viery.

METROPOLITA HILARION: - Prikláňam sa k Vám v názore, že Európa ešte neprekročila Rubikon. A navyše, historický vývoj považujem za cyklický a nie lineárny. V sovietskych časoch si mnohí boli istí, že náboženstvo je prežitok minulosti, lebo sa nám vnucovala podobná ideológia. A tu sme naraz zistili, že náboženstvo – prežitok minulosti – sa opäť stalo aktuálnym, živým, stalo sa duchovno-mravnou silou, ktorá oduševňuje milióny ľudí.

Pevne verím, že náboženská obroda, i obroda kresťanstva nastane aj v Európe. Opojenie zo „slobody“ a z toho, že

všetko je dovolené, pomíne. Ľudia pochopia, k čomu to vedie a začne sa návrat ku kresťanským koreňom. Hovoriac o takomto návrate nemáme na mysli výlučne kresťanské hodnoty. V širšom zmysle tu chápeme úlohy, ktoré – ako sa nám zdá – ešte stoja pred európskym kontinentom. Je reč predovšetkým o návrate k tým duchovným základom, ktoré formovali život ľudí v priebehu celých stáročí. Stačí spomenúť jediný príklad a tým je téma rodiny. To rúcanie rodinného poriadku a rodinných hodnôt, ktoré sa dnes v Európe deje, nie je nacielené proti náboženstvu a ani proti kresťanstvu. Ale proti tým zásadným hodnotám, na ktorých sa zakladá ľudský život.

SERGEJ KARAGANOV: - Súhlasím s Vami. A čo viac, mnohé z toho, čo sa teraz v Európe deje, je považované za pokrok. Napríklad vzťah k žene. Vymizlo rytierstvo... Môže sa nám to zdať smiešne, ale európska kultúra bola vybudovaná na rytierskom vzťahu k žene, na vnímaní toho, že muž, to je ochrana.

METROPOLITA HILARION: - Vyrátili sa také pojmy ako materstvo a otcovstvo.

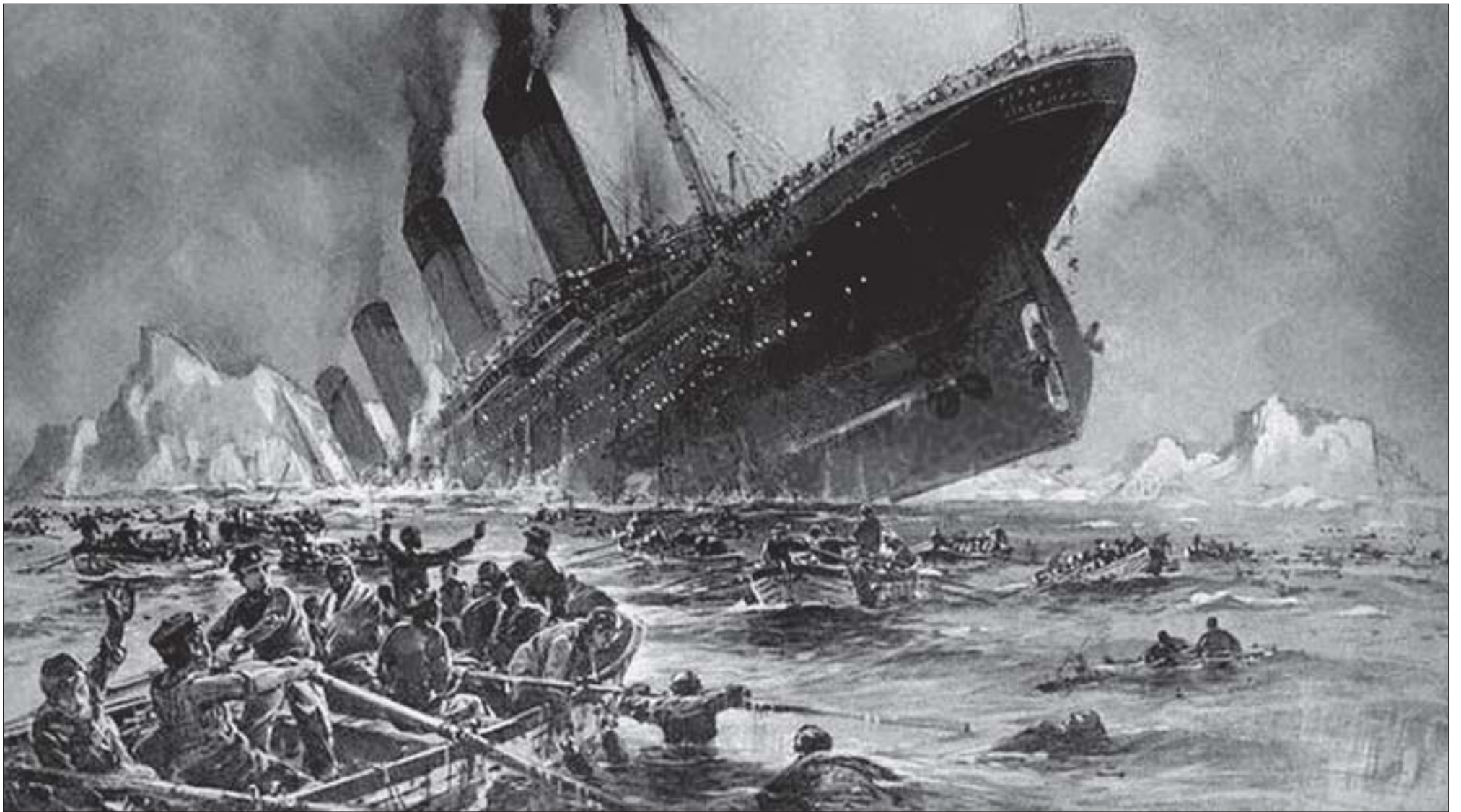
SERGEJ KARAGANOV: - Áno. A je to veľmi smutné. Vy viete, že sa tiež zaoberám dejinami a som si absolútne istý, že sa nevyvíjajú lineárne a že nedeje sa všetko len od nižšieho k vyššiemu. Býva aj regres. Alebo býva návrat ku koreňom. Európske dejiny aj dejiny Ruska sú plné takýchto príkladov. Popierať to by bolo smiešne.

METROPOLITA HILARION: - V závere nášho programu chcem len pripomenúť, že jeho hlavnou témou je Spoločné vyhlásenie Pápeža a Patriarchu. Povedali ste, že nimi vyslovené slová mali zaznieť skôr. Nemyslím si to. Oni už samozrejme predtým hovorili o Európe, o kresťanských koreňoch, o duši Európy, ale hovorili každý jednotlivito. Je veľmi vážne, že teraz tieto slová zazneli ako jeden hlas dvoch lídrov najväčších kresťanských cirkví...

Sergej Karaganov

Dobrý pastier položí svoj život za ovce. Práve schopnosť sebaobety urobila európsku civilizáciu jedinečnou spomedzi všetkých civilizácií sveta. Schopnosť uprednostniť nebeské kráľovstvo, či bližneho, v ktorom je sprítomnený Kristus, pred vlastným pozemským životom, umožnila vznik ojedinelej európskej kultúry a nepatrný kontinent na našej planéte bol vďaka tomu obdarený Božou milosťou.

Túto schopnosť sebaobety potvrdili traja katolícki kňazi na palube lode Titanic, ktorí odmietli možnosť evakuácie v záchraných člnoch, aby tak zachránili život ďalším pasažierom. Do posledného momentu sa na potápajúcej lodi modlili a udeľovali ľuďom sviatosť pokánia. Na palube Titanicu zahynuli traja katolícki kňazi o. Juozas Montvila, o. Josef Peruschitz a o. Thomas Roussel Byles. Väčšina pasažierov na lodi pochádzala

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Katolícki kňazi na palube Titanicu

z Veľkej Británie, Írska a Škandinávie – oblastí pôsobenia lodnej spoločnosti White Star Line, ale na palube bolo i mnoho Arménov, Sýrčanov, či iných národov z Orientu, ktorí sa dopravili cez Marseille do severofrancúzskeho prístavu, ako i ľudí všetkých národností vrátane Slovákov, ktorí sa rozhodli skúsiť šťastie na novom kontinente.

Otec Juozas Montvila (1885-1912) sa narodil v mestečku Gudine pri Marijampole v dnešnej Litve, vtedy časti cárského Ruska. Vyštudoval seminár v Seinai, následne pôsobil ako vikár v Lipskase. Tam pôsobil tajne v miestnej komunite gréckokatolíckych veriacich. Za svoju činnosť u gréckokatolíkov bol zadržaný a odsúdený štátnymi orgánmi, bol mu

uložený trest zákazu vykonávania pastoračnej činnosti. Po neustávajúcich ťažkostiach sa rozhodol emigrovať do Ameriky, aby práve tam mohol pokračovať vo svojom kňazskom poslaní. V USA žil jeho brat Petras.

Otec Josef Peruschitz, OSB (Perušič, 1871-1912) sa narodil v Straßlachu pri Mnichove, kde sa

usídlili jeho rodičia pochádzajúci z Chorvátska. Po gymnaziálnych štúdiách vo Freisingu pokračoval v štúdiu filozofie a teológie. Stal sa rehoľníkom benediktínskeho opátstva Svätého Kríža v Scheyerne. Do USA cestoval na výzvu svojho predstaveného, aby tam nemeckí benediktíni pomáhali so zakladaním kláštorňých škôl. Po začiatku evakuácie bolo otcovi Peruschitzovi ponúknuté miesto v záchranom člne, on ho však prenechal žene s dieťaťom so slovami, že chce položiť svoj život za bližneho. Na palube Titanicu cestovalo niekoľko desiatok Chorvátov, zachránili sa však len traja.

Podrobnejšie sa budeme venovať životu otca Thomasa Roussela Davidsa Bylesa (1870-1912), ktorý je v procese blahorečenia.

Otec Byles sa narodil roku 1870 ako najstaršie zo siedmich detí v anglickom meste Leeds (občianskym

Otcovia Thomas Byles, Juozas Montvila and Josef Peruschitz, OSB - katolícki kňazi na palube Titanicu
Na obrázku hore: Potopenie Titanicu na ilustrácii Willyho Stöwera, 1912

menom Roussel Davids Byles, meno Thomas prijal po konverzii ku katolicizmu), jeho starý otec bol zakladateľom novin The Yorkshire Observer a jeho otec protestantským pastorm. Hoci sa od neho očakával iný vývoj, mladého chlapca vzdelávaného na Balliol College v Oxforde zaujalo čítanie cirkevných otcov. Zvažoval príklon k anglikanizmu. Keď roku 1892 jeho mladší brat William konvertoval ku katolicizmu, čo vyvolalo v ich rodine zdesenie, urobilo to na Roussela veľký dojem. Obrátenie prežil práve na sviatok Božieho tela 24. mája 1894. Popísal to ako ustúpenie „hmlý“, ktorá ho dovtedy obklopovala, kým nenašiel jasnú cestu Katolíckej cirkvi. Práve na počesť sv. Tomáša Akvinského prijal nové krstné meno Thomas. Za zmienku stojí, že ešte v jednej zo svojich ranných prác sa venoval epištole sv. Pavla ku Korint'anom, v ktorej sa spomína apoštolovo stroskotanie. Po vysvätení pôsobil na viacerých miestach, okrem iného i v katolíckej misijnej spoločnosti, v mnohých aktivitách mu však bránil zlý zdravotný stav. Od roku 1904 pôsobil v malej vidieckej farnosti svätej Heleny v dedinke Ongar v Essex, odkiaľ o niekoľko rokov cestoval do Southamptonu, aby sa nalodil na Titanic ako pasažier 2. triedy. Do New Yorku cestoval kvôli svätej omši, ktorú mal celebroadovať pri udelení sviatosti manželstva jeho brata Williama v Kostole sv. Augustína v Brooklyne.

Hoci sa na palube Titanicu nachádzala telocvičňa, bazén, holičstvo, priestor na venčenie psov, kúpele, či dve kaviarne Veranda Cafe a Café Parisien, nijaká miestnosť nebola určená na liturgické účely. Katolícki kňazi však aj tak slúžili každý deň svätej omše, ktorých sa zúčastňovali pasažieri druhej a tretej triedy. Bola práve veľkonočná oktáva roku 1912. Deň, keď Titanic narazil do osudného ľadovca, pripadal na nedeľu Dominica in Albis so známym introitom Quasi modo... Práve na rannej svätej omši otec Byles priam prorocky kázal o viere a náboženskej úteche, ktoré sú jedinými záchrannými člmi pri duchovnom stroskotaní nášho života. Keď večer o 23:40 Titanic už vopred telegraficky upozorňovaný inými plavidlami na blízkosť ľadového poľa, narazil do ľadovej kryhy, otec Byles sa

modlil z breviára. Náraz výrazne pocítila posádka v podpalubí, zatiaľ čo horné kajuty ho vnímali len ako desaťsekundové zachvenie plavidla. Keď sa však ukázala vážnosť situácie, otec Byles pomáhal ženám a deťom nastupovať do záchranných člnov. Sám záchrany dvakrát odmietol s tvrdením, že jeho miesto je na lodi, kým tam bude čo len jediná duša potrebujúca jeho pomoc.

Tých duší sa ukázalo mnoho. Podľa očitých svedkov to bol práve otec Byles, komu sa podarilo preniesť nastávajúcu tragédiu do duchovnej roviny. Páter Thomas Byles rýchlo pochopil transcendentálny význam situácie. Prítomných prekvapovala rozvaha, ktorú si zachoval. Keď po zistení, že na lodi nie je dostatok záchranných člnov, vypukla medzi cestujúcimi nižších tried panika, otec Byles dvíhal nad dav ruku ako Kristus – a dav sa zázračne upokojil. Prosil o ticho: „Upokojte sa, moji dobrí ľudia...“ Rozumel významu nastávajúcich okamihov, v ktorých nešlo len o záchrany tela, ale predovšetkým o záchrany duší. Akoby práve do tohto bodu a k tejto úlohe priviesť ku spásu ľudí čeliacich smrti smeroval celý jeho život. Jeden zo zachránených, Geoffrey Marcus, popísal, že kým sa niektorí pasažieri prvej triedy zatvorili vo svojich kajutách, kde pili brandy a nihilisticky pokračovali v kartových hrách, okolo pátra kľáčali v modlitbách chudobní írski chlapci a dievčatá. Kňaz spovedal a udeľoval rozhršenie. Pripravoval ľudí na okamih pred tvárou Stvoriteľa. Okolo pátra kľáčalo približne sto ľudí všetkých vierovyznaní, vrátane protestantov a židov. Všetci sa modlili. Jeden zo zachránených svedčil, že v skorých ranných hodinách pred potopením stáli kňazi na vyvýšených miestach na čele davu, s ktorým sa modlili ruženec. Svedkovia z posledného záchranného člnu vzdáľujúceho sa od lode počuli, ako kňaz predčíta slová modlitby, a ľud mu odpovedá. Páter Byles zostal v spomienkach posledných svedkov s krucifixom v ruke a s modlitbou na perách, kým ho s jeho veriacimi nedosiahli temné hladiny vôd.

Potom nastalo kvílenie a posledná fáza, keď vrchná časť lode už predtým prelomenej napoly vo zvislej polohe

Otec Francis Browne, SJ (1880-1960), priekopník fotožurnalistiky, ktorý urobil unikátne zábery z paluby Titanicu na jeho európskej trase

Na obrázku dole: Otec Thomas Byles na potápajúcej sa lodi s veriacimi - podľa opisu svedkov

rýchlo klesala do oceánu. Za obrovské straty na životoch dosahujúce vyše 1500 obetí možno viniť podcenenie situácie blížiac sa k severoamerickému pobrežiu. Titanic bol upozorňovaný na neobvykle južne položené ľadovcové pole. Nočná

hliadka si všimla osudný ľadovec len tesne pred nárazom vďaka tomu, že zacláňal výhľad na hviezdnu oblohu. Ľadová kryha sa zrejme prevrátila, v dôsledku čoho po nej stekala voda a bola ťažko rozoznateľná v tme. Posádka nebola pripravená na evakuá-

ciu, nezvládla spúšťanie záchranných člnov, niektoré z nich sa vyvrátili alebo boli poškodené, ba pasažieri tretej triedy ani nevedeli, ako sa dostať na palubu k člnom. Podľa dobových amerických imigračných predpisov museli byť pasažieri tretej triedy oddelení od ostatných cestujúcich. Aj preto mali znemožnení prístup na hornú palubu. Záchranných člnov bol aj tak nedostatok, hoci ich počet spĺňal dobové kritériá podľa technických parametrov lode a jej vodotesných komôr. Nikto však nerátal s nutnosťou okamžitej záchrany 2200 ľudí. Zo všetkých záchranných člnov s kapacitou približne 65 osôb boli plne naplnené len tri (jeden svoj limit dokonca prekročil). Napr. prvý záchranný čln odplával na oceán len s 28 ľuďmi na palube. V panickom strachu zachrániť si vlastný život sa posádka na člnoch snažila veslovať čo najďalej od potápajúcej sa lode, aby sa vyhla „saciemu efektu“ a vzdialila sa z dosahu stroskotancov, ktorí by mohli v snahe o záchrany života priplávať k člnu a prevrhnuť ho. Iba dva záchranné člny sa vrátili na miesto tragédie. Podarilo sa im zachrániť približne ešte deväť ľudí topiacich sa v oceáne. Teplota vody bola približne 2°C – pri takej teplote môže človek prežiť len päť až desať minút, niektorí jedinci maximálne dvadsať.

Platila zásada evakuovať prednostne ženy a deti, no aj pri záchrane sa prejavila obrovská sociálna nerovnosť pri uprednostnení pasažierov prvej triedy, pričom z tretej triedy sa ich zachránilo najmenej. Sociálna

Siroty z Titanicu napoly slovenského pôvodu - Michel a Edmond Navrátilovci, po ktorých si prišla matka do New Yorku mesiac po lodnom nešťastí

nerovnosť sa prejavila i o deň neskôr pri pátraní po telesných pozostatkoch – pasažieri najnižšej triedy boli pochovaní rovno na dno oceánu. V panike sa ľudia sprvoti báli opustiť elektricky osvietenu loď a ponoriť sa do temnoty oceánu. Niektoré ženy sa odmetali oddeliť od svojich manželov a rozhodli sa zomrieť spolu s nimi. Takým prípadom bol aj finančnícky pár Ida a Isidor Strausovci. Loď Carpathia vzdialená približne 100 km od miesta nešťastia telegraficky oznámila svoju pomoc, doraziť na miesto súradníc sa jej však podarilo takmer až dve hodiny po potopení Titanicu. Na palube zahynulo mnoho významných osobností, žurnalisti píšuci fikcie o lodi potopenej po náraze na ľadovú kryhu, celý lodný orchester, špiritisti, ale i multimilionári ako Isidor Strauss, Benjamin Guggenheim a John Jacob Astor IV, jeden z najbohatších ľudí vtedajšieho sveta. Práve kvôli ich smrti sa rozšírili konšpiračné teórie o potopení Titanicu. Traja finančníci boli trňom v oku ostatným americkým bankárom zapletených do zložitých operácií so štátnou kasou. Taktiež sa objavila teória, že potopenie Titanicu mohlo predstavovať poistný podvod. Extrémne drahá loď, ktorej kapacita ani nebola naplnená, pretože cena lístkov aj v tretej triede ďaleko prevyšovala ceny vtedajšej lodnej dopravy, by priviedla vlastnícku spoločnosť do finančných problémov, preto bolo lepšie loď pomocou výbušnín potopiť. Na palube zahynuli i takmer všetci pracovníci telegrafickej siete, ako i doručovatelia (Titanic viezol na palube množstvo zásielok, medzi nimi i automobily, vzácnu hydinu či umelecké diela), ktorí neopustili zverené zásielky. Britské úrady to neskôr interpretovali ako hrdinstvo britskej morálky, ktorá nedovoľuje človeku opustiť to, čo mu bolo zverené. Aj cestujúci prvej triedy si dávali záležať na

gentlemanskej zásade nebyť považovaný za zbabelca, ale dať prednosť záchrane slabších – žien a detí.

Zaujímavosťou môže byť i fakt, že Titanic nebol pred svojím vyplávaním posvätený. Spoločnosť White Star Line však argumentovala tým, že nijaké zo svojich plavidiel pred vyplávaním nenecháva posvätiť.

Na palube Titanicu zahynuli stovky nevinných ľudí. Medzi nimi boli i svätci.

Vyzváňanie svadobných zvonov sa u newyorských mladomanželov očakávajúcich príchod kňaza zmenilo na hlas umieráča. Po správach o hrdinskom počínaní pátra Thomasa Bylesa na palube Titanicu ho pápež sv. Pius X. označil za „mučeníka pre Cirkev“. Requiem za zosnulého sa konalo vo Westminsterskej katedrále. Najväčšiu bolesť nad stratou milovaného kňaza však prežívali vo farnosti sv. Heleny v Essexe.

Na palube Titanicu postaveného v lodeniach v Belfaste sa plavil ešte jeden kňaz – írsky jezuita Francis Mary Hegarty Browne, SJ (1880-1960). Keďže Titanic sa plavil najprv na trase Southampton – Cherbourg – Queenstown (Cork) a až potom opustil brehy Írska smerom do New Yorku, niektorí pasažieri absolvovali na lodi kratšiu trasu. Jedným z nich bol i otec Browne. Na Titanicu sa plavil z anglického Southamptonu do írského Queenstownu. Keďže sa venoval fotografovaniu, podarilo sa mu urobiť unikátne reportážne zábery z paluby lode. Je považovaný za jedného zo zakladateľov fotožurnalistiky.

Pre zaujímavosť uvedme, že medzi mnohými tragickými príbehmi svetovou verejnosťou otriasla správa o dvoch zachránených deťoch známych ako „Titanic Orphans“, siroty Titanicu. V skutočnosti išlo o Michela a Edmonda Navrátilovcov, deti Michala Navrátila, slovenského krajčira pôvodom zo Serede, emi-

granta do Francúzska a Talianky Marcelle Caretto. Medzi manželmi bolo mnoho nezhôd, žili prakticky oddelene, pričom výchova synov vo veku dva a štyri roky pripadla matke. Otec si však vyprosil možnosť stráviť so synmi týždeň po Veľkej noci, ktorý chcel využiť práve na emigráciu do Ameriky spolu s deťmi. Za „veľkou mláku“ chcel začať nový život. Pre uľahčenie situácie cestoval pod falošným menom Louis Hoffman a vydával sa za vdovca. Podľa svedkov sa o synov na palube staral príklade, ani raz ich nespustil z očí s výnimkou jedinej kartovej hry. Po narazení lode do ľadovca obe deti naložil záchranný čln. Jeho telo s revolverom vo vrecku našla jedna z pátracích lodí. Keďže obe deti sa nevedeli samy identifikovať a nerozprávali po anglicky, ujala sa ich frankofónna pasažierka prvej triedy. Fotografie „sirrôt Titanicu“ boli uverejnené vo všetkých novinách. Až tak sa k nim prihlásila ich mama, ktorá si po nich prišla do New Yorku mesiac po tragédii. Starší Michel Marcel Navrátil (1908-2001) sa stal francúzskym filozofom a profesorom na univerzite v Montpellier. Keďže telesné ostatky Michala Navrátila boli identifikované s pasažierom s menom Hoffman, pochovali ho na židovskom cintoríne v Halifaxe.

Telá troch katolíckych kňazov na lodi, ktorá symbolizovala pýchu ľudstva, sa nikdy nenašli. Ich duše sú však iste na nebesiach. Svojím životom a najmä jeho poslednými hodinami dokázali, do akej vznešenosti môže byť povýšená ľudská bytosť, obzvlášť v osobe kňaza, druhého Krista na zemi. Podobne ako svätý Maximilián Kolbe v koncentračnom tábore aj títo kňazi vydali svoj život za druhých. Presne podľa Ježišovho príkladu.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Môj Bože, to som ja, kto volá z hĺbky priepastí,
kto kričí, plače s otvorenou ranou.
Uslyš ma! Ved' ak pochopenie nemáš ty,
kto zachytí môj hlas, Pán pánov?

A nakloň ku mne zhovievavý sluch
a vypočuj ma so súcitom, nie bez.
Ved' môj hlas stúpa ako k oráčinám pluh
za tebou do výšin, Pán nebies!

JULES VERNE

Parafráza na žalm 129

Ach, spravodlivosť svätá! Hľa,
človek – hriešny uzlík kostí.
Ved' podľa tvojho meradla
skončili by sme vo výhosti.

Ved' kto by smel pred tebou stáť
a kto by mohol obstáť?

Pane! Pane! Uslyš ma – popol a prach, trávu...
Ved' tvoja dobrota je nádej, život, postáť,
len vďaka tvojmu láskavému právu.

A tak ťa očakávam, verím, viem
o svojom srdci v твоjich slovách zrána.
Sľubuješ život, a nie rekviem.
Nuž, duša moja, očakávaj Pána!

Čoskoro padne večer na stráne,
Izrael sklopí slzy nad chvojím.
Vystiera smutne roky... Nastane
nádej bez žiaľu v Božom pokoji.

Ved' Boh je veľký, milosrdne
zostúpil z nebies kvôli našej spáse.
Blaženosť zdala sa mi vo sne,
že z výšin zostúpi k nám zase

a utíši sa Izrael a jeho bolesť ľúta
a zo slz budú hviezdy s perleťovou hranou.
Izrael zaspieva, ved' strhli jeho putá,
hymnu na Hospodina, Pána pánov.

Preložila
Katarína Džunková

Trba priznať, že problematika slovanskej filozofie v jej rôznych aspektoch a v historických rovinách, a konkrétne ruskej filozofie je dlhodobo v slovenskom filozofickom výskume pomerne zanedbávanou oblasťou. Po zmene politic-kého režimu v roku 1989 sa vedecké kapacity celkom pochopiteľne, avšak jednostranne začali orientovať na euroatlantický priestor. Analýza a reflexia slovanských filozofických koncepcií sa postupom času stala predmetom minimálneho záujmu. Výsledkom je fakt, že mnohé manuály systematickej filozofie alebo dejín filozofie opomínajú historické a súčasné východoeurópske filozofické myslenie až do takej miery, že v nich nachádzame len skromné informácie. Drvivá väčšina všeobecne prehľadových knižných titulov je neraz koncipovaná tak, že v nich nena-chádzame čo i len najmenšiu zmienku o filozofických koncepciách či mysliateľoch stredoeurópskej a východoeu-rópskej proveniencie.

Početní slovenskí filozofi a niektoré univerzitné pracoviská detegovali túto slabú stránku a začali tieto medzery úspešne zaplňovať. Prednostne ide o iniciatívy, ktoré sú orientované na ruskú filozofiu. Nakoľko ruská marxistická filozofia zaujímala v našom prostredí do roku 1989 výlučné postavenie, je pochopiteľné, že viacerí filozofi sa po roku 1989 zamerali práve na ruskú náboženskú filozofiu, ktorá v slovenskom prostredí niekoľko desaťročí úplne absentovala. Predmetom záujmu týchto filozofov a filozofiek sa napokon stala ruská náboženská filozofia ale aj ruská personalistická filozofia, ktorej sa budeme nižšie venovať, ďalej národná filozofia, ruská etika, skúmanie antropozoomických motívov či celkom početné analýzy diel veľkánov ruskej filozofie V. S. Solovjovova, N. A. Berďajeva, N. O. Losského, N. F. Fjodorova a mnohých ďalších. Tiež treba spomenúť, že časopis Filozofia, ktorý vydáva Filozofický ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave, občasne publikuje štúdie, ktoré sú zamerané na ruskú filozofiu. Na tomto mieste možno pozitívne vyzdvihnúť fakt, že uvedený časopis venoval celé jedno monotematické číslo tvorbe a mysleniu F. M. Dostojevského. V podobných aktivitách možno vidieť smerovanie časopisu Verbum. Časopis pre kresťanskú kultúru, ktorý vydáva Katolícka univerzita v Ružomberku a ktorý takisto sporadicky vytvára priestor pre prezentáciu ruskej filozofie uverejňovaním odborných prác, esejí alebo aj prekladov.

S ruskou náboženskou filozofiou a s ruskou personalistickou filozofiou sa môžeme občasne stretnúť aj v spoločensko-duchovnej revue RaN (Radost a nádej), ktoré vydáva Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie. Niektoré články z oblasti ruskej náboženskej filozofie boli tiež publikované v religionistickej ročenke Hieron, ktorej hlavným redaktorom bol Ján Komorovský už od jej vzniku v roku 1996. Na tomto mieste by sme mohli upriamiť pozornosť aj na aktivity Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity a taktiež spomenúť činnosť Jána Šafina.

Čo sa týka prekladateľských iniciatív, tu môžeme hovoriť o značne pozitívnych krokoch. Treba vysoko oceniť iniciatívy mnohých nadšencov, ktorí sa po roku 1989 pustili do prekladov diel, ktoré v predchádzajúcom politickom režime neboli vítané. V súvislosti s ruskými filozofickými dielami si dovoľujeme upozorniť na jednu dôležitú skutočnosť. Ruská filozofia vo vše-

obecnosti, a najmä filozofia 19. a 20. storočia je postavená na inej filozofickej paradigme než západná európska filozofia tohto obdobia a teda vychádza i inej filozofickej tradície. Jej spojitost', prepojenosť a súvzťah s literatúrou, kultúrou, politikou a teológiou je taký silný a hlboký, že ich prepojenie tvorí nielen istý paradigmálny systém, ale aj od neho sa odvíjajúca špecifická metóda myslenia, a tým následne aj osobitý spôsob vyjadrovania. Je teda pomerne zložitá uskutočniť isté arbitrážne a kategorické klasifikovanie ruských diel do dielne výlučne filozofie,

Čo sa týka oblasti vedeckých výskumov, tu môžeme pozitívne konštatovať, že v posledných rokoch sa zvýšil záujem o riešenie problémov týkajúcich sa ruskej filozofie. Ako príklad uvedme tri vedecké výskumy. V roku 2010 prideliť MŠ SR grant vedeckému tímu, ktorého hlavným riešiteľom bol Peter Rusnák (VEGA, č. 1/0213/10) a ktorého úlohou bolo skúmať fenomén krásy v reflexii ruského a slovanského myslenia 20. storočia. V roku 2014 zase prideliť MŠ SR grant vedeckému tímu, ktorého hlavnou riešiteľkou bola Zlatica

humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave (29.-30. 4. 2002) s názvom „Problémy a perspektívy filozofických, humanitných a sociálnych vied“. Títo konštatovali, že (...) bude potrebné od základu prehodnotiť všetky filozofické disciplíny (...) a koncipovať ich z fundamentálne personalistického hľadiska“. Vedecká obec tak zvýraznila dôležitý fakt, že analýza a reflexia osoby je jedným z pilierov filozofických vied. V roku 2003 prideliť MŠ SR Katedre filozofie Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave vedecký grant (VEGA, č. 1/0453/03)

Slovensku je v rôznych periodikách publikovaných i viaceré články, ktoré sa implicitne či fragmentárne venujú ruskej personalistickej filozofii.

Potešiteľnou je skutočnosť, že slovenskí filozofi zaoberajúci sa ruskou personalistickou filozofiou svoje odborné práce publikujú aj v zahraničí. Už spomenutá Helena Hrehová napríklad publikovala v taliančine vedeckú monografiu „Personalismo etico in Eros trasfigurato di B. P. Vyšeslav cevnel contesto de lla morale ortodossa russa“ alebo Peter Rusnák uverejnil v ruštine

Ruská filozofia a personalistická filozofia v slovenskom akademickom prostredí

teológie, kulturológie či literatúry. Jedno dielo môže byť plne predmetom záujmu literatúry a zároveň aj teológie, pričom rukopis filozofického myslenia je evidentný. Táto priznačnosť je evidentná najmä v ruskej náboženskej filozofii 19. a 20. storočia, ktorá upriamuje pozornosť na uskutočňovanie univerzálnej všejednoty (rus. всеединство).

Veľkým prekladateľským prínosom po roku 1989 bol preklad Solovjovho spisu Zmysel lásky. Jeho preklad vyšiel z pera básnika, publicistu a prekladateľa Teodora Križku a vychádzal od mája 1991 v obnovenom mládežníckom časopise, mesačníku Plameň, ktorý v Spolku sv. Vojtecha Križka dva roky aj redigoval.

Prekladateľskej činnosti ruských filozofických diel sa veľmi úspešne venoval aj literárny časopis Tichá voda, ktorý krátko vychádzal v Košiciach v rokoch 1991 až 1992 a ktorého vedúcim redaktorom bol básnik Erik Groch. Tento almanach okrem toho, že uverejňoval aj pôvodnú slovenskú tvorbu, uverejnil aj niektoré preklady P. A. Florenského a M. M. Privšina.

Medzi významných prekladateľov ruskej filozofie predovšetkým patril už spomenutý religionista a prekladateľ Ján Komorovský, ktorého knižné preklady uverejnil vydavateľstvá Ars Stigma, Agora, Kalligram, Lúč či Spolok sv. Vojtecha. Mnohé jeho kratšie preklady boli publikované v rôznych periodikách a časopisoch ako napríklad Kultúra. Dvojtyždenník závislý od etiky, Kultúrny život, Slovenské pohľady alebo už spomenutý časopis Filozofia. Náročnou editorskou, komentátorskou a prekladateľskou činnosťou najmä Solovjovových a Berďajevových diel výrazne spopularizoval záujem o ruských filozofov a o ruskú náboženskú filozofiu tak vo filozofickom prostredí ak aj mimo neho. Komorovského prekladateľská činnosť sa kĺbila s písaním odborných článkov, štúdií a recenzii, ktoré okrem vyššie uvedených časopisov boli publikované aj v časopisoch Tvorba, Historická revue, Katolícke noviny alebo v už spomenutom časopise Verbum.

Plášienková (VEGA, č. 1/0061/14), pričom hlavnou úlohou vedeckého tímu bolo skúmanie sociálno-etických motívov v súčasnej ruskej filozofii. Najnovší grant, ktorý v roku 2016 udelilo MŠ SR, je grant zaoberajúci sa myšlienkami Dostojevského a Nietzscheho v kontextoch česko-slovenskej a ruskej filozofie 19. a 20. storočia, ktorým hlavným riešiteľom je Peter Nezník (VEGA, č. 1/0715/16). Treba však podotknúť, že v porovnaní s udeľením vedeckých grantov pre iné oblasti filozofie je bádanie v oblasti ruskej filozofie stále na periférii záujmu.

K vedeckým výskumom sa ešte čiastočne vrátíme, ale ako sme uviedli vyššie, pozornosť by sme chceli najprv upriamiť na personalistickú filozofiu vo všeobecnosti a následne na ruskú personalistickú filozofiu. V širšom zmysle pod personalistickou filozofiou rozumieme celú tradíciu myslenia a bádania o osobe. Ide o značne pluralitný fenomén. Z tohto dôvodu môžeme hovoriť aj o personalizme či o rôznych personalistických tradíciách alebo personalistických podobách. V užšom zmysle pod personalistickou filozofiou rozumieme chápanie a interpretovanie človeka ako osoby, ktorá sa stáva základnou perspektívou, cez ktorú človek vníma tak osobný ako aj sociálny život, transpersonálne okolie človeka (príroda, spoločnosť, kozmos a pod.) V personalistickej filozofii ide o zdôrazňovanie osoby v jej realnosti, jedinečnosti, neopakovateľnosti a konkrétosti. Osoba nie je uzavretá hotovosť, ale sebautvárajúca a sebauskutočňujúca dynamika. V personalistickej filozofii postavenej na teistickej paradigme hovoríme o osobe, ktorej základ treba hľadať v Absolútne, v Transcendencii, v Tajomstve.

Pokiaľ ide o súčasný stav personalistickej filozofie či viac vo všeobecnosti stav filozofie osoby, tá takisto nemá na Slovensku dostatočné rozpracovanie, aké by sa žiadalo. V nedávnej minulosti sa však podnikli významné kroky, ktoré v nemalej miere zaplnili absenciu v tejto oblasti. Treba spomenúť pozoruhodnú výzvu vedcov zúčastnených na konferencii Fakulty

na tému „Dejiny, súčasný stav a aktuálne otázky filozofického personalizmu“, ktorého hlavným riešiteľom bol Ján Letz. Taktiež treba spomenúť významný vklad do oblasti personalistickej filozofie a konkrétne vklad do oblasti ruskej personalistickej filozofie, ktorý na Slovensku bol a je realizovaný vedcami, medzi ktorými vynikajú Ján Letz (Trnavská Univerzita), Helena Hrehová (Trnavská Univerzita), Peter Nezník (Univerzita P. J. Šafárika), už spomenutí Peter Rusnák (Trnavská univerzita), Zlatica Plášienková (Univerzita Komenského) a ďalší. Okrem ruskej personalistickej filozofie treba zvýrazniť aj záujem o ruské náboženské myslenie v širšom kontexte.

Pokiaľ ide o rozpracovanie ruskej personalistickej filozofie v rámci publikovania, slovenská filozofická obec sa môže hrdiť mnohými prínosnými výsledkami. Tu azda treba spomenúť významné knižné dielo Jána Letza Personalistické metafyziky, v ktorom autor venuje dostatočnú pozornosť aj „ruskému kresťansko-ortodoxnému personalizmu“. Ten delí podľa myšlienkových prúdov a ich hlavných predstaviteľov na filikalistický personalizmus (P. A. Florenskij), kozmocentrický personalizmus (S. A. Trubeckoj, J. N. Trubeckoj, S. N. Bulgakov, V. I. Ivanov) a antropocentrický personalizmus (A. A. Kozlov, N. V. Bugajev, P. J. Astafjev, L. M. Lopatin, V. I. Nesmielov, D. S. Merežkovskij, L. I. Šestov a ďalší), pričom bezprostredných predchodcov personalistickej filozofie klasifikuje ako prvú vlnu (Makarj z Optinej pustovne, A. S. Chomjakov, I. V. Kirejevskij, T. Zatomnik, Ivan z Kronštadu, A. A. Kozlov, V. S. Solovjov, V. V. Rozanov, Silvan z vrchu Athos). Hodnotný prínos do problematiky ruskej personalistickej filozofie vzišiel z pera Heleny Hrehovej v desiatkach jej článkov. Ako príklad uvedme článok „Vzťahová dimenzia osoby vo filozofii ruských personalistov“, „Aktuálnosť ruského filozofického personalizmu v prostredí súčasného morálneho nihilizmu“ ako aj článok „Korene, podstata a východiská ruského personalizmu“, v ktorom autorka brilantne sumarizovala historické etapy ruského personalizmu. Treba oceniť fakt, že na

článok Визуальная теология Павла А. Флоренского .

Z vyššie uvedených faktov je evidentné, že ruská personalistická filozofia má svoje nezastupiteľné miesto aj v reflexii slovenskej filozofickej obce. V tejto súvislosti treba uvítať skutočnosť, že v rámci vedeckého výskumu vedecká a grantová agentúra v roku 2016 udelila ďalší vedecký grant na riešenie interdisciplinárneho projektu s názvom „Ruská a slovenská filozofia osoby v lingvistických a filozofických súvislostiach“ (VEGA, č. 1/0124/16), ktorého väčšina riešiteľov pracuje na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Vedeckou ambíciou riešiteľského kolektívu je interdisciplinárne prepojenie filozofie ako humanitného odboru a rusistiky ako lingvistického odboru.

Na prelome 19. a 20. storočia prešlo ruské filozofické myslenie búrlivými zmenami, ktoré odrzrkadľovali sociálno-politické okolnosti doby. V dramatických a neraz v nesmierne ťažkých časoch, kedy bol v hre i samotný život, dokázali ruskí myslitelia ísť na hlbinu a vyprodukovali rozmanité koncepcie, ktoré aj po mnohých desaťročiach stále čakajú na nové analýzy a reflexie ústiace do praktických uzáverov. Veľa zdarných prác v oblasti ruskej filozofie – publikačná, prekladateľská a bádateľská činnosť – ktoré sa v slovenskom akademickom prostredí v posledných rokoch uskutočnili, poskytuje pozitívnu víziu a oživujúcu nádej, že slovanská filozofia má čo povedať. Aj slovenský filozofický priestor má stále možnosť byť mostom medzi Východom a Západom, stimulum nového premýšľania a hodnotovým bohatstvom pre tých, ktorí sa chcú spájať a byť otvorení voči sebe navzájom. Posolstvo básnika a filozofa Vjačeslava Ivanoviča Ivanova o zblížovaní Východu a Západu, ktoré spredmetnil v známom aforizme „dýchať obidvoma pľúcami“ je neprestajnou výzvou na uskutočňovanie univerzálnej všejednoty i dnes.

SNAHA BOLŠEVIKOV DOBYŤ EURÓPU XXVIII.

Podľa svojej doktríny sa bolševici snažili exportovať revolúciu do ďalších krajín. Bez toho by idea sovietskej vlády nemohla existovať. No roku 1920 nebolo dostatok síl zaútočiť na dobrovoľnícke armády na Kryme, v Poľsku a na Kaukaze. Poľsko potrebovali ako predmostie do Nemecka a ďalej do Európy, kde boli v tej dobe činní ich súdruhovia v zbrani. Kaukaz mal byť cestou do Európy cez Turecko, v ktorom podporovali režim Atatürka proti miestnym Grékom. Domnievali sa, že aj v Turecku zvíťazí socialistická revolúcia. Kaukaz zároveň otváral cestu k azerbajdžanskej rope. Tomu všetkému veľmi dobre rozumel vodca nezávislého Fínska generál Carl Gustaf Emil Mannerheim. Mannerheim napísal, že hlavná vina za porážku Bielych spočíva na pleciach generála Denikina a jeho poradcov, hoci vo veľkej miere sú za pád Bielej armády zodpovedné vlády dohodových mocností, ktoré sa mohli stať nestrannými sudcami v sporných otázkach, no nestalo sa tak. Ak by štáty Dohody zakročili, podľa Mannerheima by nedošlo k bolševickej uzurpácii moci. A. I. Denikin mal namiesto úvah o „veľkom, nedeliteľnom Rusku“ hľadať možných spojencov. Hralo sa o ruské, poľské, gruzínske a ďalšie územia, ktoré sa následne ocitli v rukách bolševikov.

Keď Denikin prijal 3. apríla 1920 nótu od britskej vlády, prenechal hlavné velenie Juhu generálovi barónovi P. N. Vrangelovi. Vtedy nový hlavný veliteľ prudko zmenil politiku Bielych – uzavrel spojenectvo s Poľskom, s lídrom ukrajinského národného hnutia S. V. Petľurom, predsedom „Ukrajinského národného komitétu“ Markotunom, s lídrom anarchistov Machnom a vodcami kozákov. Začiatkom mája Vrangel vyzval na nemilosrdnú ozbrojenú vojnu s „červenou nečistou silou“. Samozrejme, mal pravdu.

28. apríla 1920 bolševici ovládli Azerbajdžan a vyhlásili tam Sovietsku republiku a 29. apríla dosiahli Soči. 2. mája odovzdal ataman Bukretov bolševikom zvyšky kubaňskej armády v oblasti mesta Soči a sám bol donútený ujsť do Tbilisi. V ten istý deň Vrangel premenoval Dobrovoľnícku armádu na Ruskú armádu. Začiatok jari 1920 sa niesol v znamení bolševického prechodu do útoku na všetkých frontoch, vrátane Gruzínska a Azerbajdžanu. Hlavný veliteľ gruzínskej armády generál Kvinitadze píše nasledovné: „Porazili sme dve bolševické divízie (jedna divízia sovietskych vojsk v tom čase obsahovala 4500-5000 ľudí) a začali sme ich prenasledovať. Podľa našich údajov bola u bolševikov v oblasti mesta Baku sústredená ešte jedna divízia, a možno i viac, smerujúcich zo Severného Kaukazu. V tom čase som mal k dispozícii vyše 40 000 vojakov. 25. mája v Azerbajdžane vypuklo povstanie. Myslím, že naše

víťazstvo mohlo vyvolať povstanie proti bolševikom i na Severnom Kaukaze.“ Vojská čakali na rozkaz na generálny útok. No z neznámych príčin 19. mája 1920 vláda gruzínskych menševikov uzavrela mier s bolševikmi, podľa ktorého mali gruzínske vojská odísť do oblasti Červeného mostu, teda na gruzínsko-azerbajdžanskú hranicu. Za jednu noc prijali rozhodnutie, ktoré sa čoskoro ukázalo ako osudové. Stalo sa to na jar 1920, keď sa obnovili vojenské operácie medzi bolševikmi, Poľskom a ruskou armádou generála Vrangela. Nevyužiť taký priaznivý moment by bolo prosto zločinom! Preto

negatívne voči samostatnosti Ukrajiny. To isté si myslel o nezávislosti Gruzínska spolu so svojimi spolubojovníkmi. Veď sociálni demokrati ako menševici i bolševici chceli spolu stavať budúcu slobodomurársku republiku alebo zväz podobných republík, budúci model slobodomurárskeho štátu – krvavý experiment ľudstva!

Zaujímavý je aj fakt, že v ten istý moment, keď boli gruzínske vojská 3. júna 1920 odvelené z Baku a v Azerbajdžane bola ustanovená sovietska vláda, vláda Veľkej Británie poslala oficiálnu nótu bielej armáde generála Vrangela nariaďujúc prerušenie

vtedy ruská, gruzínska a poľská armáda pokračovali v ofenzíve, zachránili by svoje národy pred bolševizmom! Keď bolo jasné, že karta sa začína obracať, sovietska vláda za asistencie Veľkej Británie ihneď uzatvára mier s Gruzínskom, pretože inak by mohli stratiť nielen Južný Kaukaz s ropnými centrami okolo Baku, ale aj celý Severný Kaukaz. To dovolilo bolševikom začať úspešnú ofenzívu na poľskom fronte. 9. mája 1920 otvorili sovietsko-litovskú mierovú konferenciu (7. mája 1920 bola podpísaná v Moskve zmluva o mieri a priateľstve s Gruzínskom, nehľadiac na to, že gruzínska ar-

Koveľ, Luck, Mława a iné... 31. júla 1920 je s ich pomocou utvorený dočasný revolučný komitét Poľska a 2. augusta dočasný revolučný komitét Haliče. Veliteľ bolševického západného frontu Tuchačovskij v tej dobe obratne využíval početnosť, pohyblivosť a manévrovacie schopnosti svojej kavalérie a kavalérie Buďonného zvlášť na rovine. Svojimi náhlymi prielomami a obklúčeniami vyvolával v radoch Poliakov paniku, a tak bolševici došli až do Varšavy, ktorej pád očakávali v najbližších dňoch. Európa je zviazaná Poliakov za dve veci: za to, keď poľský kráľ Ján Sobieski roku

MERAB SURGULADZE

Revolúcia - alebo?

Poľská jazda bojujúca proti bolševickej armáde 1919-1921

generál Kvinitadze píše: „To vtedy sme stratili našu vlasť, a nie roku 1921! Potom sa stala zvláštna udalosť: po dohode s bolševickou azerbajdžanskou vládou odchádza naša víťazná armáda k Červenému mostu a porazený protivník nám len pod tou podmienkou dal súhlas na podpísanie mierovej zmluvy... Aký len človek vtedy vládol Gruzínsku! (Myslí sa N. Žordanija)“

Z toho všetkého možno urobiť iba jeden záver – gruzínska sociálno-demokratická menševická vláda všemožne podporovala moskovskú bolševickú vládu a zradila svoju vlasť! Veď ešte roku 1917 sa N. Čcheidze, člen ruskej lóže „Najvyššia rada Ruska“ a člen Kerenského dočasnej vlády, vyslovil krajne

vojenských operácií proti bolševikom! Je plne možné, že práve britská vláda mala vplyv aj na kroky gruzínskej vlády. Veď londýnska veľkolóža začala už seriózne pracovať na budovaní nového štátu na teritóriu bývalého cárskeho Ruska.

Pozrime sa na výsledky. Na jar roku 1920 utrpeli bolševici porážky na Južnom Kaukaze od gruzínskej armády, ktorá v máji toho roku postupovala smerom na Baku. Porážky bolševikom uštedrila aj poľská armáda, ktorá 6. mája 1920 zabrala Kyjev. Ruská armáda generála Vrangela v tej dobe nevenovala pozornosť nóte britskej vlády z 3. júna. 7. júna začala z Krymu útok smerom na sever a uštedrila zdrvivú porážku 13. sovietskej armáde. Ak by

máda v tom čase viedla ťažké boje na gruzínsko-azerbajdžanskej hranici).

XXIX.

Dňa 4. júna 1920 bolševici prechádzajú do všeobecnej ofenzívy na poľskom fronte. 11. júna dobývajú Minsk, 12. júna Kyjev. V tom čase predkladá britská vláda ultimátum o svojom mierovom sprostredkovaní medzi sovietskym Ruskom, Poľskom a armádou generála Vrangela. Sovietska vláda sa bála komplikácií vo vzťahoch s Litvou a Lotyšskom a nechcela od týchto štátov dostať bočný úder, preto už 11. a 12. júna s nimi uzatvára mierové zmluvy. Bolševici sa už nezaoberajú poľským návrhom na mier z 22. júna 1920. Bolševická armáda zachvátila mestá Grodno, Pinsk, Białystok, Brest-Litovsk,

1683 zachránil Viedeň pred tureckým nebezpečenstvom a za to, keď roku 1920 maršál J. Piłsudski zachránil svoju krajinu i celú Európu pred bolševizmom. Na konci júla a na začiatku augusta roku 1920 Červená armáda nezadržateľne postupovala vpred smerom na Varšavu. Bolševici potrebovali dobyť Varšavu, aby potom mohli postupovať na hranicu Nemecka, kde sa mali spojiť so súdruhmi z Kominterny, aby pokračovali s „mierovou revolúciou“ v Európe.

V Poľsku pod vplyvom nebezpečenstva narastá národné cítenie. V polovici augusta poľská armáda končí svoje preskupovanie a prechádza do energického útoku. Poliáci udierajú do tyla bolševikov a prerušujú ich komunikácie. Značná časť sovietskych

vojsk sa tak ocitla odrezaná od svojho zoskupenia. Pre boľševikov nastúpili ťažké časy sprevádzané i neúspechom na krymskom fronte. Najprv chceli zaútočiť na tyl Vrangelovej armády, odrezat' ho od šije a zosilniť údernosť svojej jazdy. Viedli ofenzívu od Alexandrovska na juh, aby sa zjednotili so svojim Kachovským zoskupením. Na Kryme sa začala šíriť panika a iba príchod Vrangela na front pozdvihol panujúcu morálku. Boli prijaté okamžité opatrenia na likvidáciu prelomu a do 30. augusta 1920 sa jednotlivé časti armády rýchlo preskupovali. Krymská armáda prešla do útoku posmelená katastrofou boľševikov na poľskom fronte. Boľševici boli zatlačení za riekou Dneper. Sovietska vláda začína 17. augusta 1920 v Moskve rozhovory s Poliakmi, neskôr sa presúvajú do Minska a Rigy. Koncom augusta a v prvej polovici septembra boli sily červených stiahnuté na poľský front, kde utrpeli porážku za porážkou. Krymská armáda v tom čase očistila od boľševikov oblasť severnej Taurie (stepná oblasť Dnepro-Moločanského medziriečia), Mariupol' a oblasť Alexandrovky. Boľševická armáda bola zastavená v pokuse prebiť sa na ľavý breh Dnepra. Kozáci a dobrovoľníci energicky útočili na boľševikov snažiac sa využiť ofenzívu poľských vojsk. Boľševický front na Kryme bol obnažený, vytvoril široké vráta do Jekaterinoslavu, Charkova a severodoneckej kamenouhoľnej oblasti. Červení nekládli takmer nijaký odpor.

Ako výsledok porážky boľševikov pod Varšavou na poľskom fronte i úspešných septembrových operácií Krymská armáda zachvacuje veľké územie, ktoré sa každým dňom rozrastá. Na severe dobýja mestá Alexandrovsk a Sineľnikovo. Kavaleria Bielych postupuje až k Jekaterinoslavu. Už víťazne oznamujú, že spojenec Vrangela, ukrajinský anarchista a veliteľ Nestor Ivanovič Machno dobyl Charkov a Jekaterinoslav a čoskoro sa jeho armáda spojí s ľavým krídlom Vrangelovej armády pozdĺž železnej dráhy Alexandrovsk-Jekaterinoslav.

XXX.

Donskí kozáci zároveň pokračujú v útoku severovýchodným smerom. Boľševici vyvíjajú len slabý odpor. Zdalo by sa, že po septembrových úspechoch bude možné triumfálne pochodovať na Don. Vrangel sa takmer stal všeobecne prijatým vodcom i na ďalších frontoch. Ešte roku 1920 ho uznáva „Ruský politický komitét“ vo Varšave na čele s lídrom eserov Savikovom, ktorý velil vojenským operáciám generála Bulak-Bulachoviča. Vedú sa rozhovory o organizácii

Poľská kavaleria bojujúca proti boľševickej armáde roku 1919-1921

tretej armády na poľskom fronte, ktorá by sa podriadila Vrangelovi. V druhej polovici septembra sa Vrangelovi podriadil i ataman Semionov operujúci na Ďalekom Východe. V tom čase pokračujú i vojenské úspechy ukrajinského vodcu Petľuru a poľskej armády.

Vrangel spomína: „Nikdy sme neboli tak blízko k víťazstvu ako v čas katastrofálnych neúspechov boľševikov na poľskom fronte. Ak by v Paríži prijali plán, ktorý som navrhol prostredníctvom Struveho a generála Jozefoviča, Rusko by bolo oslobodené od boľševikov. Navrhoval som, aby sa Poliáci zdržali na starých nemeckých stabilizovaných líniiach a ďalej by pokračovali smerom na Kyjev. Ja by som vtedy urýchlil Dneper, pripojil by som sa k Poliakom a porážajúc boľševikov by sme prenikali hlbšie do Ruska.“ No nehľadiac na dosiahnuté poľské úspechy sa zrazu ešte počas vojenských operácií začínajú mierové rokovania medzi Varšavou a Moskvou za asistencie Veľkej Británie. 12. októbra 1920 boľševici podpisujú prímerie s Poliakmi a 14. októbra 1920 s Fínskom. Bezpodmienečne sa snažia vyhovieť poľským nárokom, aby uzavreli mier a presunuli sily na Krymský front, kde začínajú mohutnú ofenzívu. Poľsko ako hlavný spojenec bolo stratené. Vrangel vydáva 8. októbra 1920 rozkaz o ústupe za Dneper. Všetko bolo stratené. Nepomohlo ani uznanie Ruska de facto zo strany Francúzska 8. augusta 1920. Vrangel pochopil, že ďalší odpor nemá zmysel, a tak 11. novembra 1920 dáva rozkaz

na opustenie Krymu. Ani úspechy generála Bulak-Bulachoviča 7. novembra 1920 v oblasti Mozyru a Petľurove úspechy na Ukrajine 7-13. novembra 1920 nemohli pomôcť tejto veci. 16. novembra sa ukončila evakuácia Vrangelovej armády z Krymu a už 17. novembra sa začína poľsko-sovietska konferencia vedúca k uzavretiu konečného mieru.

Boľševici teda upustili od svojho zámeru rozšírenia revolúcie do Európy a obrátili pozornosť na Kaukaz. Už 2. decembra 1920 vyhlasujú sovietsku vládu v Arménsku. Posledný antiboľševický element na Západe, anarchista Machno, bol porazený sovietskymi oddielmi 3. decembra 1920. V tom čase britské vojská opúšťajú prístav Batumi. Gruzínsko bolo obkľúčené boľševickou hrozbou. Nehľadiac na hrdinské počínanie gruzínskej armády najmä v okolí Tbilisi, kde boli červené oddiely porazené, vláda Žordaniju prijala rozhodnutie o kapitulácii hlavného mesta Gruzínska. Menševická vláda si dokonca neprizvala ani generálov z frontu, aby sa s nimi poradila o tomto rozhodnutí. Veliteľ 11. boľševickej armády generál Geker informuje: „...ak by Gruzínci vydržali ešte dve hodiny a neopustili svoje pozície okolo Tbilisi, u nás už bol pripravený rozkaz ustúpiť.“ Tbilisi teda padlo bez toho, aby bola gruzínska armáda porazená a vláda Žordaniju vyviedla svoje vojská z Tao-Klardžeti (Južné Gruzínsko, dnes oblasť Turecka) a bez boja odovzdalo Adžariju červeným, o čom sa dohodli so sovietskym Ruskom.

Veď starí súdruhovia sa museli navzájom podporovať! Nie náhodou Lenin poznamenal, že ku gruzínskym menševikom sa treba správať korektne!

Gruzínsky národ sa nemohol zmieriť s boľševickou okupáciou a roku 1924 sa vzbúril proti krvavému režimu. Povstanie nepodporovali veľké európske štáty. Napríklad ministerstvo obrany Francúzska bolo proti komplikácii vzťahov s Gruzínskom a člen britskej vlády MacDonald na otázky členov parlamentu odpovedal, že uznáva nezávislosť Gruzínska a jej vládu, ale len ako spojenca sovietskeho Ruska. To bolo známe aj v gruzínskych emigrantských kruhoch. Pri podpore niektorých západoeurópskych štátov, najmä Veľkej Británie, slobodomurárska revolúcia zvíťazila. Tristoročná romanovovská monarchia padla a spolu s ňou i šľachta a ďalšie stavy ako kozáctvo, buržoázia či roľníctvo... V ZSSR boli iba dve triedy – proletariát a koľchozný roľníctvo. Časť inteligencie, ktorá nestihla ujsť do zahraničia, bola následne zničená. Namiesto nej sa objavila predajná a boľševikom vyhovujúca tzv. „sovietska inteligencia“. Cirkev zažila prenasledovanie, ktoré nemalo do tých čias obdoby v nijakom štáte sveta. Väčšina kresťanských chrámov bola zničená alebo vyhodená do vzduchu. Väčšina duchovných osôb bola rozstrieľaná alebo poslaná do pracovných koncentračných táborov.

Hoci bolo známe, čo sa deje na území jednej tretiny sveta, niektoré štáty začali uzatvárať

mierové a obchodné zmluvy s vládou sovietskeho Ruska a vzápätí so ZSSR! Nevieme, čo si vtedy hlavy štátov mysleli. Je však jasné, že niekto dal základ celosvetovému zlu, ktoré sa následne ako bumerangom rozšírilo po Európe, Ázii, Afrike i Latinskej Amerike. Svetové veľmoci sa vtedy dívali na udalosť „skrz prsty“. No svojím prístupom a neskôr uznaním ZSSR de facto ony rozviazali ruky Lenini a Stalinovi. Ak by v tom čase Západ podporujú všetky protiboľševické sily nastolil spravodlivosť, v podstate by nemuselo dôjsť k Druhej svetovej vojne!

Predstaviteľ Archijerejského soboru Ruskej pravoslávnej cirkvi v zahraničí metropolita Antonij ešte roku 1932 písal:

„...Pod symbolom slobodomurárskej hviezdy pracujú temné sily ničiace národné kresťanské štáty. Slobodomurárska ruka sa zúčastnila na ničení Ruska. Všetky princípy, všetky metódy, ktoré boľševici uskutočnili, sa veľmi podobali na slobodomurárske. Päťnásťročné sledovanie záhuby našej vlasti ukázalo celému svetu, že učeníci nasledujú svojich učiteľov a že zotročovatelia Ruska sú verní programu slobodomurárskych lóží v zápase proti Bohu, Cirkvi, kresťanskej morálke, rodine, kresťanskému štátu, kresťanskej kultúre a všetkému, čo stvorilo a zvelebilo našu vlasť...“ (noviny „Znamia Rossii“, 18. júna 1953, č. 87).

Tieto slová metropolitu Antonija boli upozornením pre celý kresťanský svet!

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Z roku 1204 zo 14. septembra (sviatok Povýšenia sv. Kríža, slávila ho Grécka cirkev v Uhorsku) máme zachovaný list pápeža Inocenta III. uhorskému kráľovi. V ňom píše, že vie o tom, že v Uhorskom kráľovstve je mnoho gréckych kláštorov (400). Pritom tvrdí, že v Uhorsku je len jeden latinský kláštor pre cudzincov (Latinorum coenobium). A že to pápež má dobre zmapované, tvrdí v liste aj slovami: „Nec novum est nec absurdum...“ („Nie je to pre mňa ani nič nové, ani absurdné...“) Ide o kláštor sv. Egídia v Šomodváre, založený roku 1091 pre francúzskych benediktínov. Pápežov pokus o založenie jedného gréckeho biskupstva nevyšiel.

Po IV. križiackej výprave a po osadení Carihradu a za následného zriadenia Latinského cisárstva, boli grécki biskupi podriadení latinským arcibiskupom ako aj grécki duchovní v latinskej diecéze boli podriadení latinskému biskupovi a povinní mu poslušnosťou. Biskupi gréckeho obradu boli latinským podriadení ako obradoví vikári. Dokonca na území novozriadeného latinského biskupstva boli biskupi gréckeho obradu považovaní „za falošných biskupov gréckeho obradu“ („Pseudoepiscopi Graecorum ritum tenentes“).

Vácovský biskup Boleslav, ktorého krstným otcom bol kráľ Belo IV., povolal do glagolského kláštora na svojom panstve, do Lelesa premonštrátov. Pridelil im do užívania dediny. Medzi nimi je aj terajšia obec Vysoká nad Uhom, kde je dodnes zachovaná tradícia, že ich kostol postavili „bili popi z Lelesu“ (oblek). Roku 1212 Andrej II. povolal rád križovníkov sv. Hrobu do Chmeľova. Roku 1215 ostrihomský kanonik Euzébius založil pre Uhorsko rehoľu pavlínov. (Kláštory následne od Marianky až po Trebišov.) Roku 1215 prišlo na IV. lateránskom sneme k rozhodnutiu, že pri každej katedrále má byť zriadená škola s predstaveným magistrom (učiteľom). A pri metropolitnom chráme má byť škola pre teológov a tam má byť tiež špeciálny magister. To bolo významné uznesenie na výchovu kádrov. Grécka cirkev mala výchovu zabezpečenú v glagolských školách pri Kapitulách.

Roku 1287 sa v listine Andreja II. uvádza privilegium pre grófa Tomáša, ktorým mu kráľ prideluje hraničné územie (confinium) s centrom v Skalici („...terram, quondam nomine Zakolcha – rudam et desertam...“) oproti Českému kráľovstvu. Išlo o územie medzi Malými a Bielymi Karpatami a riekou Moravou. Územie bolo takmer nepreniknuteľné: husté pralesy, močiare a bažiny. Cesta na Moravu bola strážená krajinskou bránou a zásekami. Tomáš mal zaľudniť toto územie, postaviť kostol s farou pre nových veriacich. Brat Bela IV., haličské knieža Koloman, založil v Jasove premonštrátske opátstvo.

Roku 1221 ešte stále fungovalo opátstvo glagolášov na Vyšehrade, ktoré „odpradáva malo mníchov gréckeho obradu“. Nevieme, kto sa do toho zangažoval z kráľovského dvora na hrade, že sa do toho vložil sám pápež a požiadal arcibiskupa a pilišského opáta o odstránenie týchto mníchov a privedenie latinských benediktínov. Vyzerá to – vzhľadom na okolnosti – že bolo pod „úroveň“, aby v meste pod vyšehradským kráľovským sídlom bol kláštor gréckeho obradu so staroslovenským liturgickým jazykom. A neďaleho Ostrihomu v dedine Dimiš – Dömöš bola aj fara gréckeho obradu s farárom Vasilom. Ide o list pápeža Honória III. z 20. apríla 1221. Takáto prax bola aj v regensburskom a viedenskom kláštore, kde vymenili iro-škótskych mníchov latinského obradu za benediktínov, podriadených pod Monte Cassino. Roku 1223 haličský Koloman založil v Spišskom Štiavniku cisterciácké opátstvo. O rok po tom nitriansky biskup založil benediktínske opátstvo

keho obradu so staroslovenským liturgickým jazykom. A neďaleho Ostrihomu v dedine Dimiš – Dömöš bola aj fara gréckeho obradu s farárom Vasilom. Ide o list pápeža Honória III. z 20. apríla 1221. Takáto prax bola aj v regensburskom a viedenskom kláštore, kde vymenili iro-škótskych mníchov latinského obradu za benediktínov, podriadených pod Monte Cassino. Roku 1223 haličský Koloman založil v Spišskom Štiavniku cisterciácké opátstvo. O rok po tom nitriansky biskup založil benediktínske opátstvo

ANTON SEMEŠ

Cirkev v Uhorsku v 13. storočí

na Skalke pri Trenčíne. Roku 1228 založili františkáni kláštor v Bratislave a potom ďalšie na iných lokalitách.

Roku 1232 prišlo v Uhorsku k neslýchanej udalosti: ostrihomský arcibiskup vyhlásil nad Uhorskom kliatbu, lebo Židia opanovali Uhorsko, utlačali kresťanov, brali si za manželky kresťanky, kupovali si kresťanských otrokov, na ktorých páchali svoju ľubovôľu. Navyše aj šľachta utlačala Cirkev. Až po pár mesiacoch sa kráľ spamätal a pokúsil sa o postupnú nápravu. Potom arcibiskup odvolal kliatbu.

Roku 1234 (12. novembra) prišlo do Uhorska pápežské „monitum“ (napomenutie), v ktorom pápež karhá rozličných kresťanov v Uhorsku, že neprijímajú sviatosti od svojho diecézneho biskupa latinského obradu, ale od rozličných potulných biskupov gréckeho obradu. Pápež ich nazýva falošnými (pseudoepiscopi). Pritom pripomína, že tak nekonajú len Valasi, ktorí sú pravoslávni, ale aj mnohí Maďari a Nemci (Sloveni sú zatajení!), ktorí žijú v Uhorsku. Aby sa tomu zabránilo, odporúča miestnemu latinskému biskupovi, aby si ustanovil pre ostatných veriacich obradového vikára, ktorý by sa venoval rozličným veriacim gréckeho obradu. No vo východných častiach Uhorska pre novoprišliých Kumánov viedla latinizácia k opačnému výsledku. Gregor IX. píše roku 1234 uhorskému kráľovi (14. 11.), aby novozaložené latinské biskupstvo pre Kumánov malo dostatok latinských duchovných.

Roku 1235 založili v Bratislave cisterciácky ženský kláštor. Roku 1236 pápež nariadil vácovskému biskupovi, nitrianskemu a bosnianskemu, aby kráľ Bela IV. napomenuli, aby nežiadal naspäť majetky, ktoré Andrej II. daroval Cirkvi. Kráľ na to nedbal a odkázal do Ríma, že tie majetky mieni použiť pre dobro Cirkvi. Roku 1238 prišli do Šiah premonštráti. Roku 1239 v Trnave založili si klarisky kláštor. Roku 1240 prišli strašné chýry o Tatároch, ktorí od Kyjeva prišli do Haliče. Tam zabili haličského latinského biskupa Bernarda. Dvadsaťšesť dominikánov z kláštora vyhnaní, podpálili ho

a mníchov priviazaných o koly kopijami prebodli.

Roku 1242 prichádzajú do Nitry františkáni. Aby v Uhorsku veriaci gréckeho obradu nepristupovali k pravoslávny, Inocent IV. vydal pre Uhorsko bulu, ktorou naďalej povoľuje a ochraňuje grécky obrad. Roku 1243 v dalmatínskom meste Split bol zvolený za archidiakona kňaz Tomáš. Vyštudoval v Boloni a osobne poznal sv. Františka. Vo svojom diele „História biskupskej cirkvi v Salone a Split“ popísal boje latinského arcibiskupa na cirkevných

trianskym biskupom menom Paška (Paschális). Pre kráľa Ladislava Kumánskeho konal diplomatické služby. Po jednej takej službe išiel so svojím konvojom za kráľom na Dolnú Tisu do kumánskeho tábora informovať kráľa. No na ceste ho Kumáni prepadli, konvoj povražili a v ňom aj jeho päť bratov. Jeho kamsi zavreli a týrali. Až neskoršie sa o tom kráľ dozvedel. Dal ho z väzenia vyslobodiť, veľmi štedro ho obdaroval za škody a dal mu konečne nitriansky hrad do vlastníctva, daroval mu nitrianske županstvo a príjmy. Nakoľko

a latinská aristokratická. Grécka sa stotožňuje so štátom a latinská sa kladie nad neho. Grécka zakladá na zemi kráľovstvo Božie a latinská ho skutkami rozširuje. Vzťahy medzi cirkvami v Uhorsku boli historickým vývojom „zabetónované“. Veriaci gréckeho obradu s duchovenstvom nechceli vidieť svetodejinnú úlohu Rímskej cirkvi. Tento spor rástol už v 12. storočí a za Bela IV. nadobudol prevládajúcu formu. Latinská ziskava nadvládu nad gréckou. Historickému duchu ťažko odolávať, a tak Uhorsko sa zlialo do jedného európskeho latinského celku. Latinská cirkev v Uhorsku vystupuje dôraznejšie v živote občianskom ako cirkevnom. Na usadenie v Uhorsku našla pripravený cirkevný terén.

Uhorskí arpádovskí králi sa pridržali spravidla gréckeho obradu. Znak ich kráľovskej dôstojnosti boli napospol východného pôvodu: koruna, plášť, berla, jablko a dvojité glagolský kríž. Historická prevaha sa začína za Andreja II. a za jeho syna Belu IV. No hneď nastala zmena za Štefana IV. a Ladislava Kumánskeho, ktorí sa vrátili ku Gréckej cirkvi. Časť kráľov si brali manželky od okolitých slovanských kniežat alebo kráľov. Tí, čo mali neslovanské manželky, prikláňali sa samozrejme k Latinskej cirkvi. Treba si uvedomiť dôsledky, ktoré sa viazali na Ladislava II., Štefana IV. a Belu III., ktorí boli „miláčkovia“ carihradského dvora. Preto začali vo veľkom budovať latinské kláštory.

V Carihrade volili patriarchu dekrétom a cisár ho uvádzal do úradu v Magnaurskom paláci (do roku 1204). Zachovala sa aj formula uvádzania: „Božia milosť a náš Majestát od nej odvodený, povznáša najnábožnejšieho... na patriarchu Konštantínopola. Po vyhnaní latinikov z Carihradu sa uvádzanie konalo v Trilíniu chrámu v Blachernách. Tam už bola trocha formula zmenená. Vyhnanie križiakov sa spájalo s pomocou janovčanov, za čo dostali po porazených Benátčanoch ich obchodné koncesie.

Pre nás Slovákov je dôležitá glagolášska benediktínska misia už po roku 800. Oni dostali od cisára Justiniána svoj benediktínsky erb: dvojité kríž na troch (kalvárske) vrchoch. Majú ho viaceré slovenské mestá vo svojom erbe. To je dôkaz, že tam boli Kapituly. Takisto prenikli aj do Krakovskej provincie a tam vyše 13 miest má vo vlastníctve tento glagolášsky erb. Dole na Adrii na ostrove Pašman na jeho východnom konci neďaleko dediny Tkon stojí na vrchole kopca Čokovac – malý benediktínsky glagolášsky kláštor. Ten sa zakrátko po svojom vzniku stal centrom glagolášstva. Odtiaľ vychádzali skupiny misionárov evanjelizovať balkánskych slovanských ariánov a potom prešli nad Dunaj do Sedmohradov a Potisia a do ostatného Podunajska. Prešli z Krakova do Sliezka, na Moravu a do Čiech. Všade krstili obrátených ariánov v mene svätej Trojice.

Oni používali grécky obrad a dalmatínsky jazyk, no latinskú terminológiu: biskup, kostol, opát, kláštor a mená Benedikt a jeho odvodeniny, ako aj opát a jeho odvodeniny (Opátova, Opátovce). To je ich dedičstvo pred latinizáciou. Všade širili po kláštoroch disciplínu podľa starého hesla: „Noli dormire, moneo, sed vigila – „Napomínam ťa: nespi a bedli!“

snemoch s biskupom Gregorom z mesta Nin, ktorý bol gréckeho obradu. Ten sa bránil proti latinizácii odvolaním na staré privilegia pre grécky obrad v Dalmácii a Chorvátsku. Do Ríma poslal svojho opáta – glagoláša a ten tam vybavil obnovenie podľa starého privilegia. Tomáš umrel 8. mája 1268.

Roku 1252 sa v rozličných listinách spomínajú strážne miesta: Horný Merk, Dolný Merk, Vartáš a Vartenberk. Roku 1259 bolo založené opátstvo v Kláštore pod Znievom. Roku 1270 vo Veľkom Šariši založili kláštor Rádu kanonikov sv. Augustína. K roku 1272 sa konala obchádzka majetkov, ktoré Spišskej kapitule daroval kráľ Štefan mladší. V inej listine o Haniske pod Košicami sa uvádza táto osada pod menom – Enezka. Tam je v chotári medza Chors, lebo je tam kamenná socha, ktorú listina pomenúva „balvanek“ a ďalej 100 stromov (Posvätný háj). Tam je aj potok Egrušpotoka. Vedľa je jazeru. Ľudovo sa tá socha a vršok menuje „Na bohovom veršku“ (Ištendomb).

Roku 1273 v máji český kráľ Otakar II. napadol Slovensko. Dobil Nitru, vypálil mesto i katedrálu s archívom na Andrášovom vršku. Biskup Vincent aj s kapitulou pred ním utiekol. Ľudia, čo sa schovali v katedrále, boli povraždení a spálení. Ďalej vyplenil Považie a trnavskú nížinu. Rozbúral devínsky hrad a iné hrady. Vo veži Dómu sv. Martina zničili časť archívu a rukopisných kódexov. Na Bratislavskom hrade usadil svoju posádku, ktorá tam ostala až do roku 1277.

Vzdelanie spišského prepošta Mutimíra dokazujú jeho zbierky kánonického práva – Dekrét Gratiánov a dekretály Gregora IX. To v testamente zanechal Kapitule. Roku 1275 dokončili na Spiši katedrálu sv. Martina. Roku 1279 sa v Budíne konala synoda, ktorú viedol pápežský legát – biskup Filip Firmano. Snem prijal Všeobecný cirkevný zákoník. V ňom je dôležité nariadenie, že archidiakoni a kanonici musia mať trojročné štúdium cirkevného práva. Roku 1280 v Gelnici sa usádzajú dominikáni. Roku 1281 sa bratislavský prepošt Kolegiálnej kapituly stáva ni-

katedrála na Andrášovom vršku za riekou Nitrou aj mesto sa z tých vojnových udalostí nemohlo tak skoro spamätať, do stavby katedrály na hrade sa nemohol pustiť. To začali ďalší nástupcovia v 14. storočí. Roku 1285 nastala vzbura spišských mešťanov pre nespravodlivosť od zemepána: vyplienili hrad aj Kapitulú a zničili archív. Roku 1288 Ladislav IV. Kumánsky daroval biskupovi Paškovi aj mesto Nitru a zaradil ho medzi popredné v kráľovstve.

Na Spiši je birutalizmus aj v katedrále: dôkazom je vymenovanie za prepošta a pomocného biskupa ostrihomského arcibiskupstva – Jakuba z Farkašoviec zo šľachtického rodu. Po ňom nastúpil ďalší prepošt Lukáš, tiež gréckeho obradu. Ten spomína chrám sv. Martina ako katedrálu. Poznal staré záznamy, že spišský chrám bol dávno katedrálom a v jeho časoch len kolegiálnym. („Olim ecclesia cathedratica, hodie collegiata.“) Aj samotného arcibiskupa menoval Andrej III., a to varadínskeho biskupa. Aj tam sa pestoval birutalizmus, aj v Ostrihome slúžieval gréckemu liturgie. Roku 1299 zakotvili na Skale útočiska kartuziáni.

Carihradská cirkev používala pre biskupov a arcibiskupov v diplomatických službách termín: titulárny biskup (arcibiskup). Od Carihradu to prebrala aj Rímska cirkev a používa to pre pomocných biskupov (svätiacich) a pre svojich diplomatov. Kauza „Filioque“ stále bola v strede pozornosti. Nepomohla argumentácia, že niektorí cirkevní otcovia zdôrazňovali výrok sv. Pavla (Gal 4, 6): „Pretože ste synovia, poslal vám Boh do srdca Ducha svojho Syna a ten volá: Abba (Oťče)!“ No ortodoxní sa právom pridržali koncilových ustanovení o modlitbe „Kréda“.

Duchovnú úlohu v Uhorsku preberá za Bela IV. Rím. No zabehané obyčaje, mravy a obrady gréckeho obradu ustupujú Latinskej cirkvi. Rýdzoť a pôvodnosť mizne, život hynie. Všetko sa deje v mene Latinskej cirkvi a jej prostredníctvom. Grécka cirkev vychovávala v Uhorsku človeka ako pokorného, bezúhonného a trpezlivého. Latinská zase človeka nadšeného, pánovitého a aktívneho. Grécka je demokratická